

Spelling en grammatica in het centraal examen

SPELLING EN GRAMMATICA IN
HET CENTRAAL EXAMEN

- eindrapport -

Drs. E.S. van Cooten
Drs. J. Brekelmans

Amsterdam, november 2010
RegioPlan publicatienr. 2062

RegioPlan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Uitgevoerd door RegioPlan
Beleidsonderzoek in opdracht van het
College voor Examens.

INHOUDSOPGAVE

	Samenvatting	I
1	Achtergrond en opzet	1
1.1	Achtergrond.....	1
1.2	Centrale vragen.....	2
1.3	Opzet van de raadpleging.....	2
1.4	Leeswijzer.....	4
2	Vergelijking van de opties	5
2.1	Voor- en nadelen.....	5
2.2	Verwachte problemen.....	6
2.3	Bijdrage aan taalvaardigheden.....	8
2.4	Attitude.....	9
2.5	Verschillen naar achtergrondkenmerken.....	10
3	De opties	11
3.1	Optie A: een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet.....	12
3.2.	Optie B: Het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands.....	15
3.3	Optie C: Het opnemen van een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands..	18
3.4	Optie D: Alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica.....	23
3.5	Optie E: Het afnemen van een dicteetoets.....	28
3.6	Tot slot.....	31
4	Spelling en grammatica buiten het centraal examen	33
4.1	Binnen of buiten het centraal examen?.....	33
4.2	Integraal taalbeleid.....	34
4.3	Spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen.....	35
	Bijlagen	37
Bijlage 1	Respons.....	39
Bijlage 2	Tabellen bij hoofdstuk 2.....	41
Bijlage 3	Tabellen bij hoofdstuk 3.....	43
Bijlage 4	Enquête.....	45
Bijlage 5	Leidraad interviews.....	63
Bijlage 6	Notitie CvE-management met begeleidende brief.....	65

SAMENVATTING

Achtergrond

Jarenlange discussie over het taal- en rekenniveau in het Nederlandse onderwijs zijn de aanleiding geweest voor invoering van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Bij de behandeling van dit wetsvoorstel hebben Kamerleden Van Dijk en Van Dijk een motie ingediend om ook in de beoordeling van elk centraal examenonderdeel correcte spelling en grammatica een rol te laten spelen. In de motie verzoeken zij de regering om *'te onderzoeken in hoeverre correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze kunnen meetellen in de beoordeling van elk centraal eindexamenonderdeel'*. De motie is unaniem door de Kamer aangenomen. De toenmalige staatssecretaris heeft het College voor Examens (CvE) gevraagd het onderzoek te verrichten.

In reactie op deze motie heeft het CvE-management in samenwerking met Cito een aantal overwegingen neergelegd in de notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?'¹ In de notitie wordt een aantal opties besproken hoe om te gaan met de beoordeling van spelling en grammatica in het centraal examen, zowel binnen het vak Nederlands als bij andere vakken. In opdracht van het CvE heeft Regioplan Beleidsonderzoek een raadpleging gedaan onder haar vakcommissies over de (on)mogelijkheden van en het draagvlak voor de diverse opties. De opties zijn:

- een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet;
- het opnemen van een afzonderlijke schrijfpdracht in het centraal examen Nederlands;
- het opnemen van een schrijfpdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands;
- alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica;
- het afnemen van een dicteetoets als onderdeel van het centraal examen.

Ook gaan we in op de mogelijkheden voor beoordeling van spelling en grammatica *buiten* het centraal examen.

De raadpleging

De raadpleging richt zich op de vakcommissies van het CvE. Vakcommissies bestaan uit een voorzitter en twee of drie ervaren docenten. Deze brengen voor hun vak advies uit over de constructieopdrachten voor Cito en stellen de centrale examens vast.

Vakcommissies hebben daardoor goed inzicht in vakinhoudelijke gevolgen van wijzigingen in de centrale examens, bijvoorbeeld die voorgesteld in de motie. Onder alle vakcommissievoorzitters en -leden is een internetenquête uitgezet.

---

¹ Zie bijlage 6 voor de notitie.

Hieraan hebben 179 personen deelgenomen. In een verdiepende ronde zijn vijftien telefonische interviews gehouden. In deze raadpleging staat de volgende vraag centraal:

Hoe staan de vakcommissies tegenover de diverse opties voor het laten meewegen van spelling en grammatica in het centraal examen?

Belangrijkste resultaten

Hieronder vatten we de belangrijkste conclusies uit de raadpleging samen. In lijn met de motie gaan we daarbij met name in op de mogelijkheden en onmogelijkheden van de diverse manieren waarop spelling en grammatica een rol in het centraal examen kunnen spelen. Daarnaast komt ook kort de wenselijkheid van de opties volgens de vakcommissies aan bod. Overigens zal blijken dat haalbaarheid en wenselijkheid voor de ondervraagden vaak door elkaar lopen.

Spelling en grammatica bij andere vakken dan Nederlands

Spelling en grammatica kunnen op twee manieren een rol spelen bij andere vakken dan Nederlands. In de eerste plaats kan een schrijfofdracht bij andere vakken dan Nederlands opgenomen worden. In de tweede plaats kunnen alle examens integraal op spelling en grammatica beoordeeld worden.

Het blijkt dat bij deze twee opties vooral bezwaren worden gezien, al kent de schrijfofdracht een aantal kansen. Een eerste bezwaar is dat de vakinhoud door de grotere nadruk op taal in het gedrang komt. Daarnaast vermindert de transparantie van de exameninhoud, omdat het voor leerlingen minder duidelijk wordt waar precies op beoordeeld wordt. Ook neemt de kans op fouten bij de beoordeling toe. Bij de schrijfofdracht spelen daarbij mede verschillen tussen beoordelaars mee.

Naast vakinhoudelijke en toetstechnische problemen zijn er ook organisatorische bezwaren. Door extra correctie-inspanningen komt de planning van examens onder druk te staan, zeker rondom de tweede correctieronde. Ook neemt de werkdruk toe voor docenten Nederlands, omdat velen voor hen een rol zien bij de correctie.

De bezwaren tegen de schrijfofdracht en integrale beoordeling zijn terug te zien in de wenselijkheid ervan. Deze twee opties worden door een minderheid van de vakcommissieleden en -voorzitters als geschikt gezien om taalvaardigheden te verbeteren. Dat maakt ze duidelijk minder gewenst dan de opties die binnen het examen Nederlands vallen.

Spelling en grammatica in het examen Nederlands

Er worden drie manieren onderscheiden om spelling en grammatica in het centraal examen Nederlands een grotere rol te geven. Spelling en grammatica kunnen zwaarder meegewogen worden binnen de huidige opzet, er kan een schrijfofdracht in het examen opgenomen worden of er kan een dicteetoets opgenomen worden. Mogelijkheden voor deze opties liggen allereerst in toetstechnische zin: de foutkans bij vaststelling van de resultaten is minder groot dan bij de opties buiten het examen Nederlands. Ook blijft de inhoud van

examens voor leerlingen helder. Bij de schrijfopdracht geldt dat taalvaardigheden breder getoetst kunnen worden dan alleen spelling en grammatica. Volgens neerlandici is taalvaardigheid namelijk veel breder dan alleen spelling en grammatica; het omvat bijvoorbeeld ook zaken als zinsbouw en werkwoordgebruik. Taalvaardigheid in brede zin kan niet goed geëxamineerd worden door een dicteetoets.

Als meest geschikt om taalvaardigheid te verbeteren, zien de geënuquëeerden de schrijfopdracht *in* het centraal examen Nederlands en de aanpassing van de weging van spelling en grammatica. De meningen over de dicteetoets zijn sterk verdeeld: bijna veertig procent vindt deze optie geschikt en bijna veertig procent vindt deze ongeschikt.

Algemeen

Voor alle opties, zowel binnen het examen Nederlands als binnen andere vakken, geldt dat vakcommissies benadrukken dat er gevolgen zijn voor het onderwijs. Als spelling en grammatica zwaarder worden aangezet in examens, moeten leerlingen daarop voorbereid worden. Dat betekent dat er meer tijd voor taalvaardigheden ingeruimd moet worden in het curriculum. Daarnaast wordt bij alle opties opgemerkt dat extra aandacht voor spelling en grammatica nadelige gevolgen kan hebben voor dyslectische leerlingen en leerlingen met een niet-Nederlandse achtergrond.

Bij geen van de opties wordt sterk getwijfeld aan het effect ervan. Bij alle opties meent een meerderheid van de vakcommissieleden en -voorzitters dat deze een goede prikkel voor leerlingen zijn om beter Nederlands te leren en te gebruiken. Ook geeft een meerderheid bij elke optie aan dat deze waarschijnlijk een bijdrage levert aan de verbetering van de taalvaardigheid van leerlingen.

Spelling en grammatica buiten het centraal examen

Naast de besproken opties om binnen het centraal examen meer aandacht te geven aan spelling en grammatica zijn ook mogelijkheden denkbaar *buiten* het centraal examen. De meningen zijn sterk verdeeld of spelling en grammatica binnen of buiten het centraal examen beoordeeld moeten worden. Een veel gehoord voordeel van centrale examinering is standaardisering: de toetsing gaat dan op alle scholen op dezelfde wijze. Ook wordt op deze wijze het belang van spelling en grammatica sterker aangezet. De organiseerbaarheid is juist een argument om spelling en grammatica niet in het centraal examen te toetsen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van integraal taalbeleid of toetsing in het schoolexamen.

1 ACHTERGROND EN OPZET

1.1 Achtergrond

Al jarenlang staat het taal- en rekenniveau in het Nederlandse onderwijs ter discussie. Eén van de problemen was dat vaste leerstandaarden voor basisvaardigheden taal en rekenen van leerlingen op verschillende momenten in de onderwijs carrière ontbraken. Door vaste standaarden is voor alle opleidingsniveaus duidelijk naar welk uitstroomniveau ze voor hun leerlingen moeten toewerken en weten vervolgoopleidingen welk niveau ze kunnen verwachten van instromers.

Het ministerie van OCW wil toewerken naar een doorlopende leerlijn voor taal en rekenen, van voor- en voerschoolse educatie tot hoger onderwijs.² Om die doorlopende leerlijn vorm te geven, is in 2007 de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (de commissie-Meijerink) gevormd. Deze heeft een advies uitgebracht over wat leerlingen op twaalf-, zestien- en achttienjarige leeftijd moeten kennen en kunnen op het gebied van rekenen en taal. Deze zogenoemde referentieniveaus zijn minimumniveaus die elke leerling op de betreffende leeftijd zou moeten behalen.

Naar verwachting zijn de referentieniveaus in 2014 in het gehele onderwijs ingevoerd. Dit betekent onder meer dat de examinering in diverse onderwijssectoren aanpassing behoeft. In het voortgezet onderwijs worden vanaf 2014 op de referentieniveaus geijkte centrale examens voor Nederlands afgenomen. Ook wordt bekeken in hoeverre schrijfvaardigheid een grotere rol in het centraal examen Nederlands kan spelen. Om dit laatste te onderzoeken, lopen nu enkele pilots.

De referentieniveaus en de toetsing en examinering daarvan zijn vastgelegd in de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Deze is in april met algemene stemmen door de Tweede Kamer aangenomen. Bij de behandeling van het wetsvoorstel hebben Kamerleden Jan Jacob van Dijk en Jasper van Dijk een motie ingediend om taalvaardigheden ook in de examinering van andere vakken dan Nederlands een rol te laten spelen. In de motie verzoeken zij de regering om *'te onderzoeken in hoeverre correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze kunnen meetellen in de beoordeling van elk centraal eindexamenonderdeel'*. De motie is unaniem door de Kamer aangenomen.

Staatssecretaris Van Bijsterveldt heeft het College voor Examens (CvE) verzocht het gevraagde onderzoek te verrichten. In reactie op deze motie heeft het CvE-management in samenwerking met Cito een aantal overwegingen in de notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?'

---

² Zie de brief van de minister en staatssecretarissen van OCW aan de Tweede Kamer van 28 april 2008 ('Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, nummer 31332).

gezet.³ In de notitie wordt een aantal opties besproken over hoe om te gaan met de beoordeling van spelling en grammatica in het centraal examen, zowel binnen het vak Nederlands als bij andere vakken. Ook heeft het CvE haar vakcommissies gevraagd om eventuele andere suggesties. Deze suggesties zijn samen met de opties uit de notitie in deze raadpleging meegenomen.

Deze opties zijn:

- optie A: een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet;
- optie B: het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands;
- optie C: het opnemen van een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands;
- optie D: alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica;
- optie E: het afnemen van een dicteetoets als onderdeel van het centraal examen;
- het beoordelen van spelling en grammatica buiten het centraal examen.

1.2 Centrale vragen

Het College voor Examens (CvE) wil door middel van een raadpleging van zijn vakcommissies nagaan wat het draagvlak is voor de verschillende opties en welke haken en ogen daaraan volgens de vakcommissies zitten.

In deze raadpleging beantwoorden we de volgende centrale vragen:

1. Hoe staan de vakcommissies tegenover de diverse opties voor het laten meewegen van spelling en grammatica in het centraal examen? Welke mogelijkheden en onmogelijkheden zien zij bij deze opties?
2. Wat zijn de consequenties van invoering van de diverse opties, in termen van bijvoorbeeld toenemende correctietijd?
3. Welke aandachtspunten zijn er volgens de vakcommissies in het algemeen bij een eventueel toekomstig besluit om spelling en grammatica op enigerlei wijze bij de beoordeling van centrale examens een rol te laten spelen?

1.3 Opzet van de raadpleging

De raadpleging kent vier fasen. In de eerste fase hebben we de conceptvragenlijst voorgelegd aan het management van het CvE. Deze hebben we in de tweede fase definitief vastgesteld. In fase 3 is de internetenquête afgenomen onder voorzitters en leden van de vakcommissies. In de laatste fase hebben we een aantal verdiepende telefonische interviews gehouden.

---

³ Zie bijlage 6.

Voorleggen eerste conceptvragenlijst aan clustermanagers

We hebben een conceptvragenlijst voorgelegd aan de clustermanagers van het CvE om te toetsen of de vragen begrijpelijk zijn, alle relevante onderwerpen en nuances zijn afgedekt en of de antwoordcategorieën dekkend zijn voor de antwoorden die gegeven zijn.

In een overleg met clustermanagers, verspreid over de verschillende vakgebieden, hebben we de conceptvragenlijst besproken. Tijdens dit overleg hebben we de bovengenoemde voorwaarden voor een goede vragenlijst in ons achterhoofd gehouden, op zoek naar punten waarop de vragenlijst aanscherping behoeft. Ook hebben we de clustermanagers voorgelegd of er vragen specifiek aan bepaalde groepen respondenten gesteld moeten worden, bijvoorbeeld aan vmbo-vakcommissieleden of voorzitters. Er is bewust voor gekozen om aan alle respondenten dezelfde vragen voor te leggen. Dit geldt ook voor de opties A, B en E, die betrekking hebben op het examen Nederlands. Het is echter mogelijk dat niet alle voorzitters en leden van andere vakcommissies dan Nederlands goed op de hoogte zijn van de inrichting van het huidige examen Nederlands.

Opstellen van een definitieve vragenlijst

Op basis van de opmerkingen en aanvullingen die we verkregen hebben uit het overleg met de clustermanagers, hebben we de vragenlijst aangepast. Deze aangepaste versie is geprogrammeerd voor een online enquête. Het CvE-management heeft een testlink ontvangen, zodat deze de online vragenlijst kon testen. De opmerkingen en aanvullingen op deze versie hebben we verwerkt tot een definitieve versie van de vragenlijst.

Online afnemen van de enquête

Alle voorzitters en leden van de vakcommissies hebben een e-mail ontvangen met daarin een uitnodiging om de enquête in te vullen. In deze e-mail hebben we kort het doel van de enquête uitgelegd en verzocht om medewerking. Na ongeveer anderhalve week is een herinnering verstuurd aan degenen die de enquête nog niet hadden ingevuld. Om de respons te verhogen, is na ongeveer twee weken nog een herinnering verstuurd vanuit het CvE-management aan voorzitters en leden die na de herinneringsmail nog niet gereageerd hadden. De enquête heeft in totaal drie weken opengestaan. Uiteindelijk hebben 179 respondenten de enquête ingevuld. Dit komt neer op een respons van 77 procent. De verdeling over de verschillende achtergrondkenmerken in de respons wijkt niet significant af van de verdeling in de totale populatie van vakcommissievoorzitters en leden (zie bijlage 1).

Analyse en verdiepende interviews

Na het sluiten van de enquête hebben we een analyse gemaakt van de resultaten. We hebben daarbij frequentietellingen gedaan en uitsplitsingen naar typen respondenten.

Om verder in te gaan op enkele resultaten uit de enquête en verschillen tussen groepen respondenten, zijn verdiepende telefonische interviews gehouden. In de internetenquête is de respondent gevraagd of deze benaderd

mocht worden voor een interview. 87 personen gaven daarvoor toestemming. Daarvan zijn er vijftien geïnterviewd.

In de interviews hebben we verdiepende vragen gesteld over de optie die de geïnterviewde het meest geschikt vond. Daarnaast hebben we in alle interviews nog een optie besproken, zodat alle opties in de interviews meerdere malen aan bod zijn gekomen. De nadruk lag in deze interviews op de (on)mogelijkheden van de verschillende opties en de verschillen tussen de vakcommissies. Voor de interviews hebben we een leidraad opgesteld met onderwerpen die in ieder geval aan bod moesten komen. Deze leidraad hebben we van tevoren voorgelegd aan het CvE-management en is terug te vinden in de bijlagen.

1.4 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken presenteren we de resultaten. Daarbij komt een vergelijking tussen de verschillende opties aan de orde (hoofdstuk 2). Vervolgens worden de opties in hoofdstuk 3 één voor één besproken. Hoewel de nadruk in deze raadpleging ligt op beoordeling van spelling en grammatica binnen het centraal examen, zijn er ook enkele vragen gesteld over de beoordeling buiten het examen (hoofdstuk 4).

We presenteren steeds eerst de resultaten uit de internetenquête met daarbij een aantal relevante tabellen.⁴ Deze resultaten zullen we waar mogelijk aanvullen met bevindingen uit de verdiepende interviews.

De resultaten uit de interviews presenteren we in een apart kader bij de bespreking van het betreffende onderwerp.

In de bijlagen zijn de overige tabellen, de enquête en de leidraad voor de interviews te vinden, evenals de notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?' van het CvE.

Om te onderzoeken of er aantoonbare verschillen zijn tussen voorzitters en leden, onderwijstypen of vakgebieden, hebben we uitsplitsingen gemaakt naar deze achtergrondkenmerken. We bespreken in dit rapport alleen statistisch significante verschillen (met een betrouwbaarheidsinterval van 95%).

---

⁴ Door afrondingsverschillen tellen de percentages in de tabellen niet altijd op tot honderd procent.

2 VERGELIJKING VAN DE OPTIES

In dit hoofdstuk leggen we de mogelijkheden en de attitude ten opzichte van de verschillende opties naast elkaar. Welke optie vinden vakcommissies het meest geschikt om spelling en grammatica in het centraal examen te beoordelen? En aan welke optie zitten de meeste haken en ogen?

Het blijkt dat die opties waarbij spelling en grammatica in het examen Nederlands getoetst worden als het meest haalbaar worden gezien. Deze opties zijn: een zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands, een schrijfofdracht bij het examen Nederlands en een dicteetoets. Volgens de ondervraagden kennen die opties de minste nadelen en de meeste voordelen. Ook worden de minste problemen verwacht, organisatorisch of anderszins.

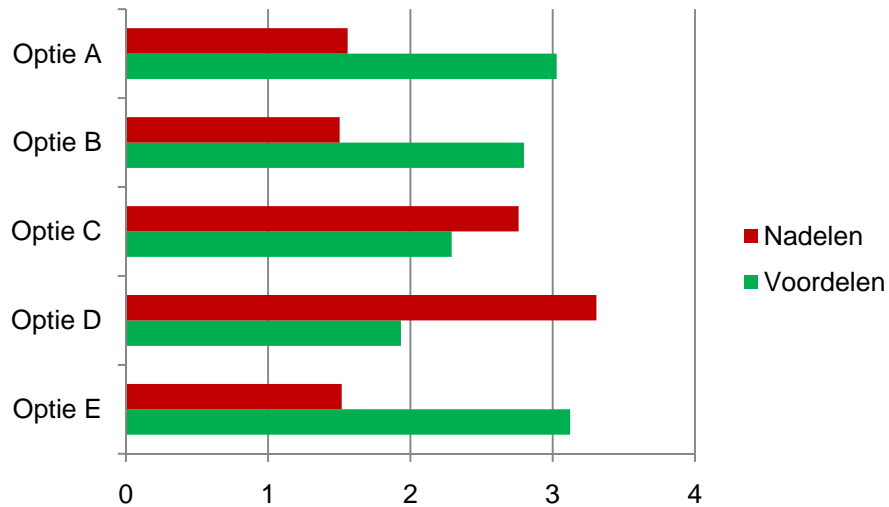
Integrale beoordeling van alle examens op spelling en grammatica en een schrijfofdracht bij andere vakken dan Nederlands kennen meer nadelen en minder voordelen dan de andere drie opties. Ook worden door een meerderheid organisatorische en andere problemen verwacht. De haalbaarheid van een grotere rol voor spelling en grammatica in het examen Nederlands lijkt zich te vertalen in de wenselijkheid ervan. De drie opties rondom het examen Nederlands worden gezien als het meest geschikt om taalvaardigheden van leerlingen te verbeteren. Dit geldt met name voor een zwaardere weging van spelling en grammatica in het examen Nederlands en voor een schrijfofdracht in het examen Nederlands. De meningen over de geschiktheid van de dicteetoets zijn meer verdeeld. Minder dan een kwart ziet integrale beoordeling van alle examens of een schrijfofdracht bij andere vakken dan Nederlands als meest geschikte opties.

Tussen de diverse opties is geen duidelijk onderscheid te maken in de mate waarin ze bijdragen aan de taalvaardigheden van leerlingen. Dat is bij alle opties volgens een meerderheid het geval. Overigens tekenen leden en voorzitters van de vakcommissie Nederlands daarbij wel aan dat taalvaardigheid meer behelst dan alleen spelling en grammatica. Volgens hen moet ook aandacht besteed worden aan bijvoorbeeld zinsbouw, woordenschat en werkwoordsvormen.

2.1 Voor- en nadelen

De respondenten hebben in de enquête bij elke optie de voor- en nadelen aangegeven. Figuur 2.1 laat zien dat er geen enkele optie is waarbij alleen voordelen of alleen nadelen worden gezien.

Figuur 2.1 Gemiddeld aantal genoemde voor- en nadelen

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Ondervraagden zien de minste nadelen en de meeste voordelen bij de opties waarbij spelling en grammatica in het examen van het vak Nederlands een rol spelen. Opties waarbij ook andere vakken dan Nederlands betrokken worden, kennen volgens de ondervraagden overwegend nadelen.

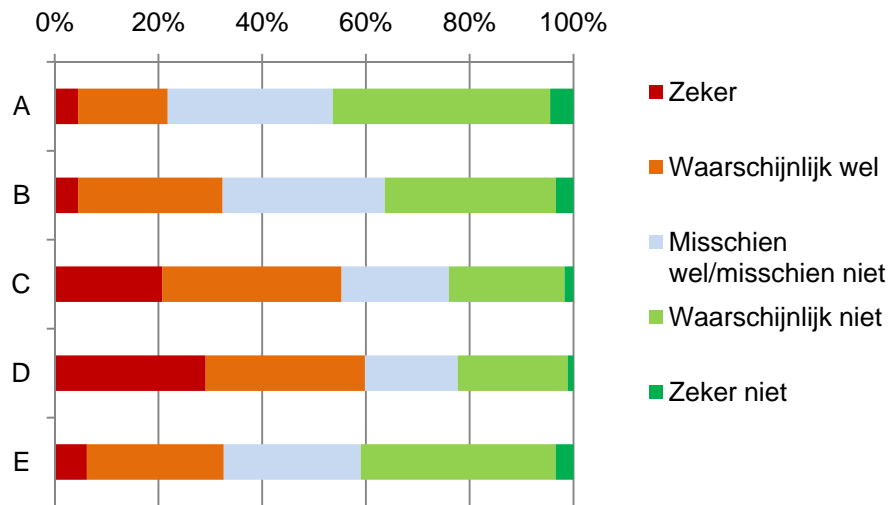
Bij het invoeren van een dicteetoets worden de meeste voordelen en de minste nadelen gezien. Deze optie komt dus als beste naar voren, gevolgd door de optie om spelling en grammatica zwaarder mee te laten tellen bij Nederlands. Het minst positief scoort hier duidelijk de integrale beoordeling op spelling en grammatica: hier worden gemiddeld de minste voordelen en de meeste nadelen genoemd. Ook bij de schrijfpdracht bij andere vakken noemt men relatief veel nadelen.

In het volgende hoofdstuk geven we per optie weer welke voor- en nadelen genoemd worden.

2.2 Verwachte problemen

Een belangrijk doel van deze raadpleging is het in beeld brengen van de mogelijkheden en consequenties van de verschillende opties. In het kader hiervan zijn in de enquête naast voor- en nadelen ook concrete organisatorische en andere problemen aan de orde gekomen. Figuur 2.2 laat zien dat het per optie sterk verschilt in hoeverre er organisatorische problemen verwacht worden.

Figuur 2.2 Verwacht u organisatorische problemen? (N=179)

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

De opties waarbij spelling en grammatica ook bij andere vakken dan Nederlands een rol spelen laten ook hier het minst positieve beeld zien. Meer dan de helft van de respondenten voorziet organisatorische problemen bij het invoeren van een schrijfpdracht bij andere vakken of een integrale beoordeling op spelling en grammatica.

Bij de optie om spelling en grammatica zwaarder mee te laten tellen in het examen Nederlands verwacht men de minste organisatorische problemen: bijna de helft van de respondenten verwacht bij deze optie waarschijnlijk of zeker geen organisatorische problemen. Ook bij de opties om een schrijfpdracht bij het examen Nederlands op te nemen en om een dicteetoets af te nemen verwacht men relatief weinig problemen.

De antwoorden op de vraag of men naast organisatorische ook andere problemen verwacht, laten eenzelfde beeld zien: er worden meer problemen verwacht bij de opties waarbij spelling en grammatica ook bij andere vakken dan Nederlands een rol spelen.

Tabel 2.1 Verwacht u andere problemen? (N = 179)

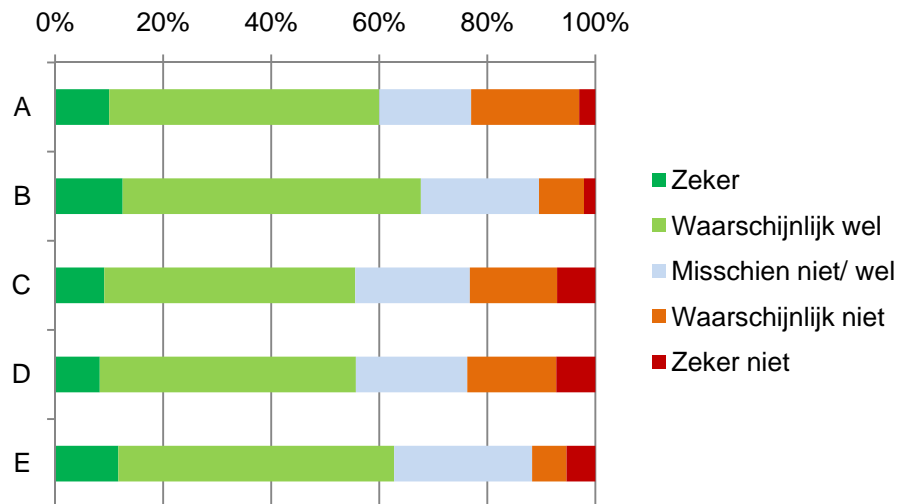
Optie*	Aantal	Frequentie
A	50	28%
B	42	24%
C	64	36%
D	63	35%
E	41	23%

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

2.3 Bijdrage aan taalvaardigheden

Het doel van het meetellen van spelling en grammatica in het centraal examen is het verbeteren van de taalvaardigheden van leerlingen. In de enquête hebben we per optie gevraagd in hoeverre dit volgens de respondenten bijdraagt aan een verbetering van de taalvaardigheden.

Figuur 2.3 Bijdrage aan taalvaardigheden (N=179)

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfofdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfofdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Bij alle opties is meer dan de helft van de respondenten van mening dat de optie een bijdrage levert aan de verbetering van taalvaardigheden van leerlingen. De optie om een schrijfofdracht bij Nederlands op te nemen draagt volgens de respondenten het meest bij aan de taalvaardigheden van leerlingen: meer dan zestig procent denkt dat dit (waarschijnlijk) bijdraagt en tien procent denkt dat dit niet het geval is.

Uit de interviews blijkt dat met name leden en voorzitters van de vakcommissies voor Nederlands aantekenen dat taalvaardigheid meer inhoudt dan alleen spelling en grammatica. Klachten in het vervolgonderwijs gaan niet zozeer over spelling en grammatica, maar over een gebrek aan schrijfvaardigheden. Dit zou volgens hen met name pleiten voor een schrijfofdracht, omdat daarin ook andere aspecten van taalvaardigheid een rol spelen, zoals bijvoorbeeld woordenschat, zinsbouw en werkwoordsvormen.

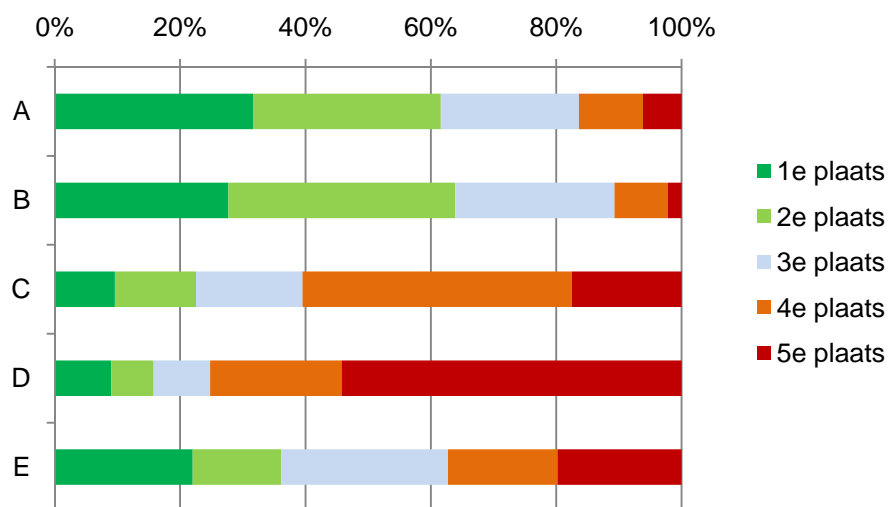
2.4 Attitude

Behalve naar de mogelijkheden, is ook de attitude ten opzichte van de verschillende opties aan bod gekomen. We hebben de respondenten gevraagd door middel van een rangorde aan te geven welke van de besproken opties men het meest geschikt vindt om spelling en grammatica te verbeteren.

Zoals blijkt uit figuur 2.4 is de optie om spelling en grammatica zwaarder mee te laten wegen in het examen Nederlands door de meeste respondenten op de eerste plaats gezet. Ook de optie om een schrijfpdracht bij Nederlands op te nemen is relatief vaak favoriet. Het opnemen van een dicteetoets in het examen Nederlands is omstreden: het kent zowel relatief veel voor- als tegenstanders.

Opties om spelling en grammatica ook in examens van andere vakken dan Nederlands een rol te laten spelen, komen wederom het minst positief naar voren: deze opties worden door meer dan de helft van de respondenten op de vierde of vijfde plaats gezet (zie ook tabel B.2.4).

Figuur 2.4 Geef door middel van een rangorde aan welke van de besproken opties u het meest geschikt lijken om spelling en grammatica te verbeteren (N=179)

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

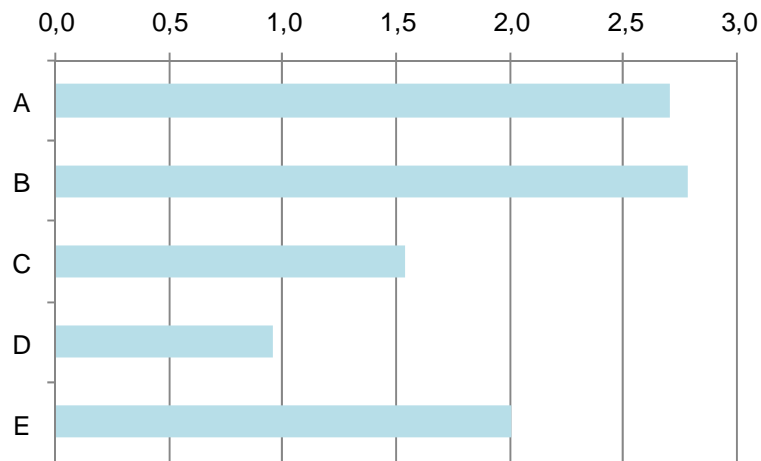
Op basis van bovenstaande rangordening is voor iedere optie een score berekend die de attitude ten opzichte hiervan uitdrukt. Deze score is als volgt berekend:

- Als een respondent een optie op de 1^e plaats zet krijgt deze optie 4 punten.
- Als een respondent een optie op de 2^e plaats zet krijgt deze optie 3 punten

- Als een respondent een optie op de 3^e plaats zet krijgt deze optie 2 punten
- Als een respondent een optie op de 4^e plaats zet krijgt deze optie 1 punt.
- Als een respondent een optie op de 5^e plaats zet krijgt deze optie 0 punten.

Voor iedere optie zijn deze scores gemiddeld. Het resultaat staat afgebeeld in figuur 2.5 en bevestigt het beeld dat al uit figuur 2.4 naar voren kwam. Ook hier blijkt dat de schrijfofdracht bij het centraal examen Nederlands het meest geschikt geacht wordt. Ongeveer even positief beoordeeld wordt het aanpassen van de weging bij het centraal examen Nederlands. Andere opties zijn minder populair.

Figuur 2.5 Gemiddelde score per optie, berekend op basis van de rangordening (N=179)

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfofdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfofdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

2.5 Verschillen naar achtergrondkenmerken

Om te onderzoeken of er verschillen in de beoordeling van de opties zijn tussen voorzitters en leden, onderwijstypen of vakgebieden, hebben we uitsplitsingen gemaakt naar deze achtergrondkenmerken. Tussen voorzitters en leden vinden we geen verschillen. Bij de opties die betrekking hebben op het vak Nederlands (optie A, B en E) vinden we bovendien ook geen verschillen tussen onderwijstypen en vakgebieden.

Bij de opties die ook betrekking hebben op andere vakken naast Nederlands komt wel een belangrijkste verschil naar voren: voorzitters en -leden uit vakcommissies voor beroepsgerichte vakken blijken positiever over de optie om een schrijfofdracht bij andere vakken dan Nederlands op te nemen dan respondenten uit de andere onderwijstypen.

3 DE OPTIES

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de mogelijkheden en onmogelijkheden van de vijf opties voor een grotere rol van spelling en grammatica in het centraal examen. Allereerst de twee opties waarbij spelling en grammatica een rol spelen bij andere vakken dan Nederlands: integrale beoordeling op spelling en grammatica bij alle examens en het opnemen van een schrijfofdracht. De schrijfofdracht kent een aantal kansen: de opdracht is interessanter voor leerlingen doordat deze over de vakinhoud gaat. Daarnaast voegt een opdracht waarbij geschreven en beargumenteerd moet worden ook wat toe aan de toetsing van het vak. Beide opties kennen echter voornamelijk bezwaren. De angst is allereerst dat de vakinhoud in het gedrang komt. Ook vermindert de transparantie van de exameninhoud: voor leerlingen is minder duidelijk waarop precies beoordeeld wordt. Daarnaast neemt de kans op fouten bij de beoordeling toe. Bij de schrijfofdracht speelt dat de beoordeling mogelijk minder betrouwbaar wordt door verschillen tussen beoordelaars. Daarnaast ziet een meerderheid ook organisatorische problemen. Allereerst komt de planning van de examens onder druk te staan, doordat er meer tijd nodig is voor de correctie (met name de tweede correctieronde). Ook neemt in beide gevallen de correctietijd en daarmee de werkdruk toe, zeker voor docenten Nederlands. Ten slotte worden gevolgen voor het onderwijs genoemd. Als spelling en grammatica bij meerdere vakken geëxamineerd worden, dan moet er ook meer aandacht aan besteed worden in het onderwijs in de jaren daarvoor. Hiervoor is afstemming nodig tussen vaksecties binnen een school.

Er zijn drie opties voor een grotere rol van spelling en grammatica bij het examen Nederlands. Spelling en grammatica kunnen zwaarder meegewogen worden binnen de huidige opzet, er kan een schrijfofdracht in het examen opgenomen worden of er kan een dicteetoets opgenomen worden. De mogelijkheden van deze opties worden allereerst in toets-technische zin gezien: de kans op fouten in de beoordeling is relatief klein omdat de beoordeling – uiteraard – door de docent Nederlands gebeurt. Bij de opties bij andere vakken dan Nederlands is dat niet vanzelfsprekend. Daarnaast blijven inhoud en beoordeling van de examens blijft voor leerlingen helder. De schrijfofdracht kent een aanvullend voordeel: het toetst taalvaardigheden in bredere zin dan alleen spelling en grammatica. Dat laatste is vooral volgens neerlandici een te enge opvatting van het begrip taalvaardigheid.

De bezwaren van met name de schrijfofdracht en de dicteetoets liggen vooral in de organiseerbaarheid. De werkdruk voor docenten Nederlands wordt groter. Ook komt er meer druk op de planning van de examens te staan door extra correctietijd.

Ongeacht kansen of problemen, benadrukken de vakcommissies bij alle opties, binnen of buiten het examen Nederlands, de gevolgen voor het onderwijs: in alle leerjaren moet er meer aandacht voor spelling en grammatica komen dan nu het geval is.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten die over de verschillende opties naar voren zijn gekomen. Bij het bespreken van de opties hanteren we steeds dezelfde opzet: we bespreken achtereenvolgens de voor- en nadelen, werkdruk, verwachte problemen en aandachtspunten en eventuele verschillen tussen vakcommissies.

3.1 Optie A: een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet

Het huidige centraal examen Nederlands wordt momenteel ook al beoordeeld op spelling en grammatica. Om de taalvaardigheden van leerlingen te verbeteren, krijgen in optie A spelling en grammatica een zwaarder gewicht in de beoordeling dan nu het geval is. Zoals uit hoofdstuk 2 al naar voren is gekomen, verwacht men bij deze optie de minste organisatorische problemen, relatief weinig andere problemen en is men overwegend positief over het invoeren van deze optie.

Voordelen

In de enquête hebben we een aantal mogelijke voordelen van het invoeren van deze optie op een rijtje gezet. In tabel 3.1 is te zien hoe vaak deze voordelen genoemd zijn. De respondenten konden meerdere voordelen aankruisen.

Tabel 3.1 Voordelen van optie A (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit heeft ook een positief effect op andere vakken dan Nederlands	92	51%
Dit is een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken	88	49%
Spelling en grammatica zijn een belangrijk onderdeel van het vak NL en moeten meetellen in de beoordeling	82	46%
Dit heeft een positief effect op het vervolgonderwijs	76	43%
Spelling en grammatica moeten onderdeel zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken	62	35%
Het is transparant waar de leerlingen op beoordeeld worden	40	22%
Dit is organisatorisch eenvoudig in te voeren	40	22%
Spelling en grammatica hebben momenteel te weinig gewicht binnen het centraal examen Nederlands	27	15%
Deze optie brengt weinig extra correctietijd met zich mee	19	11%
Anders	16	9%

Uit de tabel blijkt dat er vier voordelen zijn die door meer dan veertig procent van de respondenten worden genoemd. Dit betreft onder meer de positieve effecten van de maatregel op andere vakken, het gebruik van Nederlands door leerlingen en het vervolgonderwijs. Bij het bespreken van de andere opties zal blijken dat deze voordelen ook bij de andere opties het meest genoemd worden.

- Het belangrijkste voordeel van deze optie dat uit de interviews naar voren komt, is dat er geen gevolgen zijn voor de organisatie van de examens. Door de krappe tijdsplanning van de examens wordt het moeilijk om extra onderdelen of onderdelen die veel extra correctietijd nodig hebben, toe te voegen. Bij deze optie is dat niet nodig, alleen de weging van een bestaand onderdeel wordt aangepast.
- Dat spelling en grammatica momenteel te weinig gewicht hebben binnen het centraal examen Nederlands wordt in de enquête door slechts vijftien procent genoemd. Uit de interviews blijkt dat dit voor Neerlandici juist een belangrijk punt is.

Nadelen

Naast voordelen van het invoeren van deze optie zijn er ook nadelen denkbaar. Ook hier hebben we in de enquête naar gevraagd en daarbij konden de respondenten meerdere antwoorden aankruisen.

Tabel 3.2 Nadelen van optie A (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit kan nadelige gevolgen hebben voor leerlingen met dyslexie of een niet-Nederlandstalige achtergrond	88	49%
Een sterke nadruk op spelling en grammatica kan ten koste gaan van de andere vaardigheden	54	30%
Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen	30	17%
Dit een grote taakverzwaring is voor leraren NL	22	12%
De kans op fouten bij vaststelling van de examenresultaten neemt toe	20	11%
De transparantie van de exameninhoud vermindert	18	10%
Er ligt te veel druk op leerlingen	13	7%
De beoordeling van het examen Nederlands is dan niet meer betrouwbaar	10	6%
Het is voor leerlingen onduidelijk wat er van hen wordt verwacht	4	2%
Anders	20	11%

Zoals later in dit hoofdstuk zal blijken, komen de belangrijkste nadelen die hier genoemd worden overeen met de nadelen die het meest genoemd worden bij de andere opties. Dit betreft de nadelige gevolgen voor dyslectische leerlingen en leerlingen met een niet-Nederlandse achtergrond en het gevaar dat andere vaardigheden in de knel komen door de sterke nadruk op spelling en grammatica. Nadelen die weinig worden genoemd, zijn de onduidelijkheid voor

leerlingen over de verwachtingen in het examen en een minder betrouwbare beoordeling. Deze nadelen worden ook weinig genoemd bij de andere opties met betrekking tot het examen Nederlands. Een nadeel dat bij optie A minder dan bij alle andere opties genoemd wordt, is dat het een grote taakverzwaring voor docenten Nederlands is.

Meerdere geïnterviewden noemen als nadeel bij deze optie dat een zwaardere weging van spelling en grammatica slecht is, omdat er in de voorgaande schooljaren onvoldoende aandacht aan is besteed. Het is daarom oneerlijk om dit nu zwaarder mee te wegen.

Werkdruk

Een belangrijk onderwerp in deze raadpleging is de consequentie van het invoeren van de diverse opties op de werkdruk van leraren. De optie om spelling en grammatica zwaarder mee te laten wegen in het examen Nederlands heeft alleen gevolgen voor docenten Nederlands.

Tabel 3.3 Invloed op de werkdruk voor docenten Nederlands (N=179)

	Aantal	Frequentie
Sterke toename	11	6%
Toename	91	51%
Blijft gelijk	56	31%
Afname	0	0%
Sterke afname	0	0%
Weet niet	21	12%

Zoals in tabel 3.3 te zien is, betekent invoeren van deze optie volgens meer dan de helft van de respondenten een toename van de werkdruk. Maar ook is een derde van mening dat dit niet zal veranderen. Niemand denkt dat de werkdruk zal afnemen. Zoals ook al blijkt uit de genoemde voordelen (tabel 3.1) is een minderheid van de respondenten van mening dat deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt. Als we dit echter vergelijken met de andere opties, lijkt de extra correctietijd bij deze optie het geringst.

Uit de interviews blijkt ook dat de extra correctietijd bij deze optie geen belangrijke rol speelt. De correctietijd zal iets toenemen voor docenten Nederlands, maar het is moeilijk in te schatten hoeveel.

Problemen

Zoals in hoofdstuk 2 al is gebleken, verwacht iets meer dan twintig procent van de respondenten organisatorische problemen bij het invoeren van een zwaardere weging van spelling en grammatica. De problemen die hierbij genoemd worden, hebben vooral betrekking op:

- het aanpassen van het correctiemodel;

- de afstemming tussen docenten Nederlands (eerste en tweede correctie);
- andere aanpak in de lessen Nederlands;
- tijdsdruk.

Iets meer dan een kwart van de respondenten verwacht nog andere problemen. Deze problemen hebben vooral betrekking op het feit dat een zwaardere weging gevolgen kan hebben voor het wel of niet slagen van leerlingen.

Een belangrijk aandachtspunt van deze optie dat uit de interviews naar voren komt, is dat – als deze optie wordt ingevoerd – er ook in alle schooljaren meer aandacht aan spelling en grammatica besteed moet worden in de lessen Nederlands. Hiervoor moeten er meer lessen Nederlands ingeroosterd worden.

Uitsplitsingen

We hebben de antwoorden die gegeven zijn bij de vragen over deze optie ook uitgesplitst naar voorzitter en leden, onderwijstypen en vakgebieden. We constateren bij deze uitsplitsingen geen significante verschillen.

3.2 Optie B: Het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands

In deze paragraaf bespreken we optie B; deze behelst een gerichte schrijfofdracht als afzonderlijk onderdeel van het centraal examen (in een aparte zitting). Deze maakt deel uit van het centraal examen Nederlands. In deze schrijfofdracht krijgen spelling en grammatica een groot gewicht. In het vorige hoofdstuk zagen we al dat bij deze optie relatief weinig problemen worden verwacht en dat een meerderheid deze optie als geschikt ziet om taalvaardigheden te verbeteren.

Voordelen

De voordelen die genoemd worden, hebben we in tabel 3.4 op een rijtje gezet.

Tabel 3.4 Voordelen van optie B (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit is een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken	96	54%
Dit heeft ook een positief effect op andere vakken dan Nederlands	74	41%
Spelling en grammatica zijn een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands en moeten meetellen in de beoordeling	73	41%
Dit heeft een positief effect op het vervolgonderwijs	70	39%
Spelling en grammatica moeten onderdeel zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken	53	30%
Het is transparant waar de leerlingen op beoordeeld worden	45	25%
Spelling en grammatica hebben momenteel te weinig gewicht binnen het centraal examen Nederlands	36	20%
Dit is organisatorisch eenvoudig in te voeren	36	20%
Deze optie brengt weinig extra correctietijd met zich mee	4	2%
Anders	14	8%

Hier worden dezelfde voordelen als bij optie A het vaakst aangekruist, in een iets andere volgorde. De percentages liggen op een vergelijkbaar niveau als bij optie A. Wel valt op dat niet veel ondervraagden vinden dat de optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt.

Als ander voordeel wordt nog genoemd dat de schrijfofdracht een duidelijk afgebakend onderdeel is, met heldere eisen en verwachtingen voor de leerlingen.

- Neerlandici noemen in de interviews bij deze optie nog een ander voordeel: in een schrijfofdracht komen ook andere aspecten van taalvaardigheid aan bod, zoals woordenschat, zinsbouw, en werkwoordsvormen. taalvaardigheid. Zij benadrukken namelijk dat taalvaardigheid veel meer is dan alleen spelling en grammatica.
- Een citaat: "Dit zal tot verbetering van het vak Nederlands resulteren: spelling, grammatica, stijl en woordgebruik komen integraal aan de orde".
- Een ander voordeel van deze optie is dat het niveau van de opdracht aangepast kan worden aan het onderwijstype: hoe lager het niveau, hoe meer gestructureerd de opdracht is.

Nadelen

De genoemde nadelen bij optie B zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Tabel 3.5 Nadelen van optie B (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit kan nadelige gevolgen hebben voor leerlingen met dyslexie of een niet-Nederlandstalige achtergrond	81	45%
Dit een grote taakverzwaring is voor leraren NL	65	36%
Een sterke nadruk op spelling en grammatica kan ten koste gaan van de andere vaardigheden	34	19%
Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen	19	11%
Er ligt te veel druk op leerlingen	16	9%
De kans op fouten bij vaststelling van de examenresultaten neemt toe	14	8%
Het is voor leerlingen onduidelijk wat er van hen wordt verwacht	9	5%
De transparantie van de exameninhoud vermindert	8	5%
De beoordeling van het examen Nederlands is dan niet meer betrouwbaar	5	3%
Anders	18	10%

Bij optie B wordt het nadeel van een grotere kans op fout bij de vaststelling van de examenresultaten weinig genoemd. Dit geldt ook voor de andere opties (A en E) waarbij spelling en grammatica een rol spelen in het examen Nederlands. Datzelfde geldt ook voor het nadeel dat de transparantie van de exameninhoud zou verminderen: dit nadeel noemt met vooral bij opties C en D, waarin spelling en grammatica ook bij andere vakken dan Nederlands een rol spelen.

In de interviews wordt in aanvulling hierop nog genoemd dat het bij deze optie lastig te beslissen is waar de leerlingen over moeten schrijven. De inhoud van de opdracht wordt hierdoor al snel vaag.

Werkdruk

Als er een schrijfpdracht opgenomen wordt in het examen Nederlands kan dit een taakverzwaring betekenen voor de docenten Nederlands. We hebben gevraagd welke invloed de invoering van deze optie volgens de respondenten heeft op de werkdruk van de docenten Nederlands.

Tabel 3.6 Invloed op de werkdruk voor docenten Nederlands (N=179)

	Aantal	Frequentie
Sterke toename	29	16%
Toename	113	63%
Blijft gelijk	24	13%
Afname	0	0%
Sterke afname	0	0%
Weet niet	13	7%

Bijna tachtig procent van de respondenten denkt dat het invoeren van deze optie een (sterke) toename op de werkdruk zal veroorzaken. Dit percentage ligt hoger dan bij optie A. Niemand denkt dat de werkdruk zal afnemen.

In de interviews wordt hierover gezegd dat invoering van deze optie veel extra correctietijd met zich meebrengt, omdat deze opdracht ook door een tweede corrector nagekeken moet worden.

Problemen

Ongeveer een derde van de respondenten verwacht organisatorische problemen bij het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands. De problemen die genoemd worden, hebben bijna allemaal betrekking op de extra tijd die het examen Nederlands in beslag neemt. Als zowel de duur als de correctietijd van het examen langer wordt, verwacht men problemen met de planning van de centrale examens. In de interviews geeft met herhaaldelijk aan dat de planning hiervan nu al krap is.

We hebben ook de vraag gesteld of de inhoud van deze schrijfofdracht gekoppeld moet worden aan een ander vak. Meer dan de helft van de respondenten vindt dat dit niet moet, 24 procent geeft aan dat dit wel goed zou zijn (zie tabel B3.1). Van deze laatste groep is meer dan de helft van mening dat de beoordeling van deze opdracht dan ook meegeteld moet worden in de beoordeling van het betreffende vak.

- Een belangrijk aandachtspunt van deze optie dat uit de interviews naar voren komt, is dat de beoordeling van een schrijfofdracht sterk kan verschillen tussen docenten. Er zullen goede correctiemodellen ontwikkeld moeten worden en er zal veel overleg tussen de eerste en tweede corrector moeten plaatsvinden.
- Geïnterviewden uit de vaksectie Nederlands zijn relatief positief over deze optie, maar geven wel aan dat er in de lessen Nederlands dan ook ruimte moet komen om meer tijd te besteden aan schrijfvaardigheden.

Uitsplitsingen

Ook bij deze optie constateren we geen significante verschillen tussen vakcommissieleden- en voorzitters, onderwijstypen en vakgebieden.

3.3 Optie C: Het opnemen van een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands

Een andere mogelijkheid om spelling en grammatica in het centraal examen te beoordelen, is het opnemen van één schrijfofdracht in de centrale examens van andere vakken naast Nederlands. In deze opdracht staat de vakinhoud centraal, maar worden ook de spelling en grammatica beoordeeld.

De resultaten voor deze optie laten duidelijk een minder positief beeld zien dan de opties die hierboven besproken zijn. Bij het invoeren van deze optie verwacht meer dan de helft van de respondenten organisatorische problemen, worden relatief veel nadelen genoemd en deze optie wordt maar door een klein aantal respondenten als meer geschikt dan andere opties gezien.

Voordelen

Ook bij optie C hebben we gevraagd naar de voor- en nadelen.

Tabel 3.7 Voordelen van optie C (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit is een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken.	104	58%
Dit heeft een positief effect op het vervolgonderwijs.	75	42%
Dit heeft ook een positief effect op andere vakken dan Nederlands.	65	36%
Taalvaardigheden zijn heel belangrijk en moeten daarom ook meetellen bij andere vakken.	63	35%
De schrijfpdracht is inhoudelijk interessanter dan een schrijfpdracht bij het vak Nederlands.	56	31%
Het is transparant waar de leerlingen op beoordeeld worden.	17	10%
Dit is organisatorisch eenvoudig in te voeren.	13	7%
Deze optie brengt weinig extra correctietijd met zich mee.	1	1%
Anders.	16	9%

Net als andere opties, wordt deze optie gezien als een goede prikkel voor leerlingen om goed Nederlands te leren. Ook worden net als bij andere opties voordelen voor het vervolgonderwijs gezien. Deze optie lijkt echter weinig transparant voor leerlingen. Ook is deze organisatorisch niet eenvoudig in te voeren. Deze twee voordelen worden namelijk weinig genoemd ten opzichte van de opties waarin spelling en grammatica bij het examen Nederlands blijven.

- In de interviews geven respondenten aan dat het interessanter is voor leerlingen om taalvaardigheden te integreren in andere vakken. Dit punt wordt vooral genoemd door respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken.
- Een ander voordeel dat in de interviews genoemd wordt, is dat een schrijfpdracht ook goed is voor de vakinhoudelijke ontwikkeling omdat het ook belangrijk is dat leerlingen goed kunnen beargumenteren en de inhoud kunnen uitleggen.

Nadelen

In tabel 3.8 staan de genoemde nadelen bij optie C.

Tabel 3.8 Nadelen van optie C (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit kan nadelige gevolgen hebben voor leerlingen met dyslexie of een niet-Nederlandstalige achtergrond	95	53%
Een sterke nadruk op spelling en grammatica kan ten koste gaan van de andere vaardigheden	81	45%
Dit is een grote taakverzwaring voor leraren	79	44%
De transparantie van de exameninhoud vermindert	64	36%
De kans op fouten bij vaststelling van de examenresultaten neemt toe	48	27%
De beoordeling van de examens is dan niet meer betrouwbaar	36	20%
Het is voor leerlingen onduidelijk wat er van hen wordt verwacht	26	15%
Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen	26	15%
Er ligt te veel druk op leerlingen	24	13%
Anders	15	8%

Een aantal nadelen wordt vaker genoemd dan bij opties waarbij spelling en grammatica binnen het examen Nederlands getoetst worden. Meer dan bij die opties geven de ondervraagden aan dat de schrijfpdracht een dusdanig sterke nadruk op spelling en grammatica legt, dat andere vaardigheden in het examen in het gedrang komen. Ook wordt relatief vaak aangegeven dat de betrouwbaarheid van de beoordeling lijdt onder de grotere aandacht voor spelling en grammatica. Ten slotte vreest men bij deze optie relatief vaak voor onduidelijkheid bij leerlingen over wat er precies getoetst wordt.

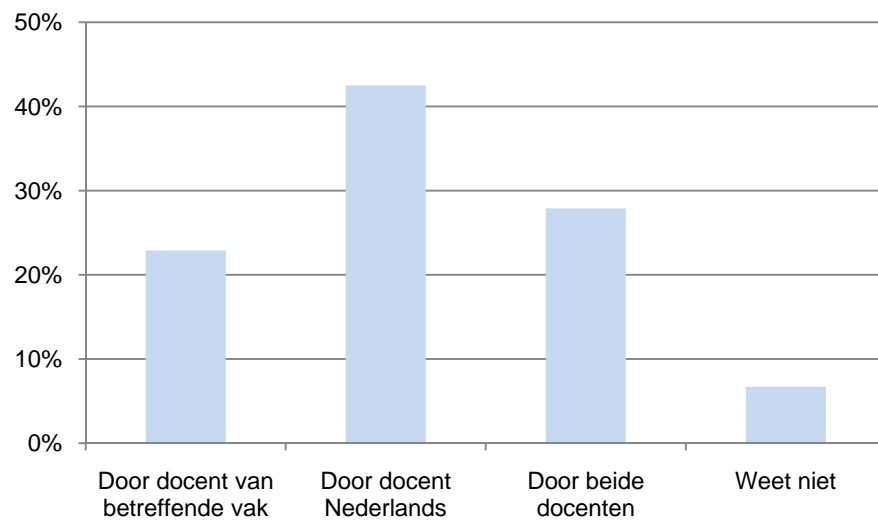
Uit de interviews komen nog enkele nadelen over het invoeren van deze optie naar voren:

- Er kunnen grote verschillen zitten in de beoordeling van een schrijfpdracht bij een ander vak, zeker als dit door de vakdocent wordt beoordeeld. Het is moeilijk hier een goed antwoordmodel voor te maken.
- Een schrijfpdracht kost veel ruimte en een groot deel van de punten binnen het examen, dus er blijft minder ruimte voor andere vragen.
- Het risico bestaat dat leerlingen moeilijke woorden of zinsconstructies gaan vermijden vanwege onzekerheid over taalvaardigheden, waardoor ze de vakinhoud lastiger kunnen verwoorden.

Correctie, toekenning cijfer en werkdruk

Een belangrijke kwestie bij het invoeren van een optie die ook betrekking heeft op andere vakken dan alleen Nederlands, is wie de spelling en grammatica hierbij moet beoordelen. We hebben gevraagd of spelling en grammatica in de schrijfpdracht door de docent van het betreffende vak, de docent Nederlands of door beide docenten beoordeeld moet worden. In figuur 3.1 is te zien dat meer dan veertig procent van mening is dat dit door de docent Nederlands moet gebeuren en bijna dertig procent door beide docenten. Volgens ongeveer zeventig procent van de respondenten betekent invoering van deze optie dus extra werk voor de docenten Nederlands.

Figuur 3.1 Beoordeling van de schrijfo opdracht op spelling en grammatica (N=179)

De interviews laten een vrij eenduidig beeld zien:

- In meerdere interviews is naar voren gekomen dat men de vakdocenten niet geschikt acht om de opdracht op spelling en grammatica na te kijken. Dit komt vooral aan bod bij de beroepsgerichte vakken in het vmbo.
- Enkele geïnterviewden zijn van mening dat vakdocenten dit wel moeten kunnen, maar er kunnen wel grote verschillen in de manier van nakijken zitten, waardoor de beoordeling niet meer betrouwbaar is.
- Correctie door alleen een docent Nederlands is volgens meerdere geïnterviewden ook niet mogelijk, omdat dit veel te veel extra werk is voor de docenten Nederlands. Ook zijn zij niet op de hoogte van de inhoud van de schrijfo opdracht.
- De correctie kan het best door beide docenten gedaan worden: de vakdocent beoordeelt de inhoud de docent Nederlands de taalvaardigheden.

We hebben in de internetenquête ook gevraagd of de beoordeling van de spelling en grammatica in deze schrijfo opdracht moet meetellen in de beoordeling van het betreffende vak, bij Nederlands of bij beide vakken. Meer dan veertig procent is van mening dat dit bij Nederlands meegeteld moet worden. Iets meer dan een kwart vindt dat het bij het betreffende vak hoort.

Meerdere geïnterviewden vinden dat de beoordeling van spelling en grammatica in de schrijfo opdracht bij Nederlands moet meetellen, omdat het om een leerproces gaat dat bij Nederlands plaatsvindt. Bij een ander vak ligt de focus op de vakinhoud.

Deze verschillende mogelijkheden van het beoordelen van deze schrijfo opdracht kunnen van invloed zijn op de werkdruk van docenten. Gezien het feit dat de meeste respondenten vinden dat de docent Nederlands de schrijfo opdracht (ook) moet beoordelen, betekent dit dus een extra taak voor de

docenten Nederlands. We hebben gevraagd welke invloed de invoering van deze optie volgens de respondenten heeft op de werkdruk van docenten.⁵

Tabel 3.9 Invloed op de werkdruk van docenten (N=179)

	Aantal	Frequentie
Sterke toename	32	18%
Toename	128	72%
Blijft gelijk	13	7%
Afname	0	0%
Sterke afname	0	0%
Weet niet	6	3%

Bijna negentig procent denkt dat de werkdruk van docenten zal toenemen. Dit is meer dan bij de opties die we hiervoor besproken hebben.

In de interviews geven velen eveneens aan dat invoeren van deze optie veel extra correctietijd vergt. Vooral omdat vakdocenten de taalvaardigheden volgens meerdere geïnterviewden niet kunnen beoordelen, zijn er meerdere correctieronden nodig. Een docent Nederlands moet er ook nog naar kijken. Het blijkt voor de geïnterviewden lastig om een indicatie te geven hoeveel extra tijd dit gaat kosten.

Problemen

Meer dan de helft van de respondenten verwacht organisatorische problemen als deze optie wordt ingevoerd en ongeveer een kwart niet. Dit percentage ligt duidelijk hoger dan bij de opties die hiervoor aan bod zijn gekomen. De organisatorische problemen die genoemd worden, hebben vrijwel allemaal betrekking op aanpassing van de examens, planning van de examens, vertraging van de correctierondes en de coördinatie tussen de docenten die dit moeten beoordelen.

Ook het aantal respondenten dat andere problemen verwacht, is hoger dan bij de eerdere opties (39%). Hier wordt onder andere genoemd:

- de noodzakelijkheid van een onderlinge afstemming van diverse vakgroepen, omdat alle docenten bij invoering van deze optie verantwoordelijkheid moeten dragen voor taalvaardigheden van de leerlingen – men vreest dat dit niet (voldoende) zal gebeuren;
- de inhoud van de schrijfpdracht;
- weerstand van docenten, omdat men zich met elkaars vak gaat bemoeien en de taakbelasting oneerlijker wordt.

Uitsplitsingen

Bij deze optie vinden we wel enkele significante verschillen als we de antwoorden uitsplitsen naar achtergrondkenmerken.

⁵ Er is gevraagd naar de werkdruk voor docenten in het algemeen, dus niet specifiek naar die voor docenten Nederlands of voor de docenten van het examenvak waarin de schrijfpdracht opgenomen wordt.

Ten eerste constateren we verschillen naar onderwijstype:

- respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken denken vaker dat de werkdruk gelijk blijft, respondenten uit andere onderwijstypen denken vaker dat de werkdruk toeneemt;
- respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken zijn vaker dan respondenten uit de andere onderwijstypen van mening dat de docent Nederlands de schrijfofdracht op spelling en grammatica moet beoordelen en minder vaak dat de docent van het betreffende vak dat moet doen,;
- respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken hebben een positievere attitude tegenover de schrijfofdracht dan respondenten uit de andere onderwijstypen;
- respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken verwachten bij deze optie een hogere bijdrage aan taalvaardigheden dan respondenten uit de andere onderwijstypen.

Ook zien we enkele verschillen tussen vakgebieden (voor een definitie van de vakgebieden, zie bijlage 1):

- respondenten uit de vakcommissie Nederlands denken vaker dat deze optie een bijdrage levert aan taalvaardigheden dan respondenten uit andere vakgebieden;
- respondenten uit een vakcommissie voor exacte vakken denken minder vaak dat deze optie een bijdrage levert aan taalvaardigheden dan respondenten uit andere vakgebieden;
- respondenten uit een vakcommissie voor beroepsgerichte vakken verwachten minder vaak organisatorische problemen dan respondenten uit andere vakgebieden;
- respondenten uit een vakcommissie voor exacte vakken verwachten vaker organisatorische problemen dan respondenten uit andere vakgebieden.

3.4 Optie D: Alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica

Naast verschillende opties om een aparte opdracht in het examen op te nemen of het examen Nederlands zwaarder te beoordelen op spelling en grammatica, is het ook een optie om alle examens integraal op spelling en grammatica te beoordelen. Behalve op vakinhoudelijke aspecten worden alle gemaakte examens dan integraal op spelling en grammatica beoordeeld.

Over deze optie is men duidelijk het minst positief. Bijna zestig procent verwacht organisatorische problemen, een derde nog andere problemen en invoering van deze optie wordt door de meerderheid van de respondenten op de laatste plaats gezet in hun rangorde.

Voordelen

In tabel 3.10 zetten we de voordelen die bij deze optie genoemd zijn op een rijtje.

Tabel 3.10 Voordelen van optie D (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit is een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken	102	57%
Taalvaardigheden zijn heel belangrijk en moeten daarom ook meetellen bij andere vakken	66	37%
Dit heeft een positief effect op het vervolgonderwijs	66	37%
Dit heeft ook een positief effect op andere vakken dan Nederlands	65	36%
Het is transparant waar de leerlingen op beoordeeld worden	18	10%
Dit is organisatorisch eenvoudig in te voeren	7	4%
Deze optie brengt weinig extra correctietijd met zich mee	3	2%
Anders	19	11%

Net als bij alle andere opties, is het meest genoemde voordeel het gegeven dat de optie een goede prikkel voor scholieren is om goed Nederlands te leren en te gebruiken. Voor het overige ontstaat een soortgelijk beeld als bij optie C: voordelen die weinig genoemd worden, zijn de transparantie voor leerlingen en een eenvoudige uitvoering. Deze twee voordelen worden vaker genoemd bij opties A, B en E, waarbij alleen het examen Nederlands betrokken is.

Een ander voordeel van een integrale beoordeling dat nog genoemd wordt, is dat dit het signaal afgeeft dat correcte spelling en grammatica normaal is en overal gebruikt moet worden.

In de interviews is nog als voordeel van deze optie genoemd dat het belangrijk is dat leerlingen op deze manier worden opgeleid om zich op twee dingen (vakinhoud en taalvaardigheden) tegelijk te concentreren.

Nadelen

In de onderstaande tabel komen de nadelen van een integrale beoordeling aan bod.

Tabel 3.11 Nadelen van optie D (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dat kan nadelige gevolgen hebben voor leerlingen met dyslexie of een niet-Nederlandstalige achtergrond	104	58%
Een sterke nadruk op spelling en grammatica kan ten koste gaan van de andere vaardigheden	98	55%
Dit is een grote taakverzwaring voor leraren	98	55%
De kans op fouten bij vaststelling van de examenresultaten neemt toe	63	35%
De transparantie van de exameninhoud vermindert	61	34%
Er ligt te veel druk op leerlingen	47	26%
De beoordeling van de examens is dan niet meer betrouwbaar	43	24%
Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen	35	20%
Het is voor leerlingen onduidelijk wat er van hen wordt verwacht	25	14%
Anders	18	10%

Net als bij optie C worden verschillende nadelen vaker genoemd dan de opties rondom het examen Nederlands. Dit betreft de nadelige invloed van een sterke nadruk op spelling en grammatica op andere vaardigheden die in examens getoetst worden; de betrouwbaarheid van de beoordeling en de transparantie van het examen voor leerlingen. Daarnaast valt op dat bij integrale beoordeling vaker dan bij andere opties genoemd wordt dat het een zware druk op leerlingen legt.

Als ander nadeel wordt nog genoemd dat dit leerlingen in de beroepsgerichte vakken (aankomende vakmensen) demotiveert of zelfs uitsluit van kwalificatie.

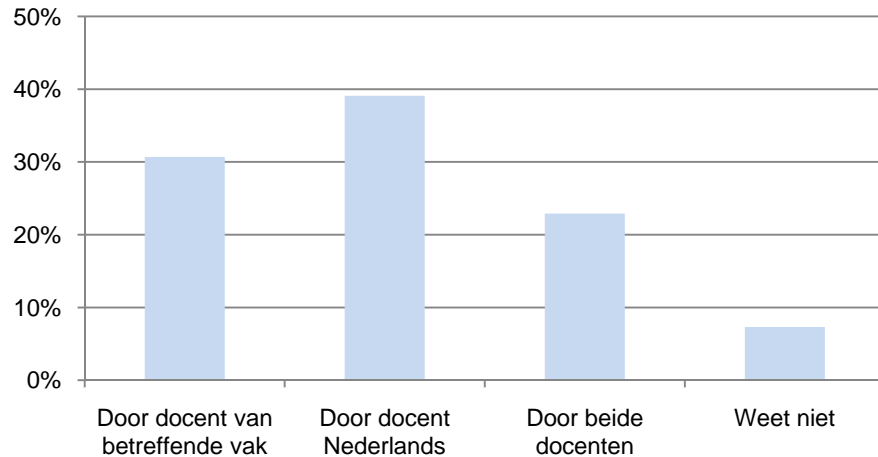
Uit de interviews komen nog andere nadelen naar voren:

- dit zorgt voor vervuiling van de examinering, omdat de vakinhoud van de vakken vertroebelt door de extra aandacht voor spelling en grammatica;
- het is moeilijk om een goed antwoordmodel te maken;
- leerlingen die moeite hebben met taal hebben dan bij alle vakken een probleem;
- het is een moeilijke vraag hoe zwaar spelling en grammatica bij andere vakken dan precies moet wegen.
- een integrale beoordeling gaat ten koste van objectieve beoordeling. Vakkennis bij bijvoorbeeld exacte vakken is objectief te beoordelen, maar de taalvaardigheden niet.

Correctie, toekenning cijfer en werkdruk

Ook bij het invoeren van deze optie is een belangrijke vraag wie de gemaakte examens op spelling en grammatica moet beoordelen. We hebben gevraagd of de spelling en grammatica in de gemaakte examens door de docent van het betreffende vak, de docent Nederlands of door beide docenten beoordeeld moet worden.

Figuur 3.2 Integrale beoordeling van de examens op spelling en grammatica (N=179)

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat ongeveer dertig procent van de respondenten van mening is dat dit door de docent van het betreffende vak beoordeeld moet worden. Dit is meer dan bij de optie om een schrijfofdracht bij andere vakken dan Nederlands op te nemen. Iets minder respondenten dan bij optie C vinden daarentegen dat het door de docent Nederlands beoordeeld moet worden, maar nog steeds denkt bijna veertig procent dat dit het beste is. Opgeteld bij de beoordeling door beide docenten zorgt deze optie volgens ongeveer zestig procent voor een extra taak voor de docent Nederlands.

- Net als bij optie C komt hier uit de interviews naar voren dat men docenten die geen Nederlands geven vaak ongeschikt acht om spelling en grammatica te beoordelen. Dit komt vooral aan bod bij de beroepsgerichte vakken in het vmbo.
- De correctie kan het best door beide docenten gedaan worden: de vakdocent beoordeelt de inhoud de docent Nederlands de taalvaardigheden.
- Meerdere geïnterviewden geven aan dat invoeren van deze optie alleen mogelijk is als er extra geld beschikbaar wordt gesteld. Dit kan dan besteed worden aan training van docenten om taalvaardigheden extra aandacht te geven of aan extra formatie voor Nederlands.

Ook bij deze optie hebben we gevraagd of de beoordeling van de spelling en grammatica in de gemaakte examens moet meetellen in de beoordeling van het betreffende vak, bij Nederlands of bij beide vakken. Ruim veertig procent van de respondenten is van mening dat deze beoordeling bij Nederlands meegeteld moet worden. Bijna een derde vindt dat de beoordeling het bij het betreffende vak hoort.

Meerdere geïnterviewden vinden dat de beoordeling van spelling en grammatica in de gemaakte examens bij Nederlands mee moet tellen, omdat de focus bij andere vakken op de vakinhoud moet liggen. Dit punt zagen we ook al terug bij optie C.

Invoering van een integrale beoordeling op spelling en grammatica kan van invloed zijn op de werkdruk van docenten. We hebben gevraagd welke invloed dit volgens de respondenten heeft.⁶

Tabel 3.12 Invloed op de werkdruk van docenten (N=179)

	Aantal	Frequentie
Sterke toename	66	37%
Toename	97	54%
Blijft gelijk	13	7%
Afname	0	0%
Sterke afname	0	0%
Weet niet	3	2%

Bij deze optie denkt meer dan negentig procent dat de werkdruk van docenten zal toenemen. Een relatief hoog percentage denkt dat dit een sterke toename van de werkdruk zal veroorzaken. In vergelijking met de andere opties denkt men dat een integrale beoordeling op spelling en grammatica de meeste extra werkdruk oplevert. Gezien het feit dat de meeste respondenten vinden dat de docent Nederlands dit (ook) moet beoordelen, betekent dit dus een extra taak voor de docenten Nederlands.

Problemen

Bij de invoering van deze optie worden de meeste organisatorische problemen verwacht: bijna zestig procent verwacht zeker of waarschijnlijk organisatorische problemen. Net als bij optie C hebben deze problemen allemaal te maken met coördinatie tussen docenten die dit moeten beoordelen, correctievoorschriften en planning van de examens.

35 procent van de respondenten verwacht bovendien nog andere problemen bij het invoeren van deze optie. Deze problemen hebben vooral te maken met de inhoud van de examens, de weging van spelling en grammatica en taaltraining voor docenten.

Uitsplitsingen

We hebben de antwoorden die gegeven zijn bij de vragen over deze optie ook uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Bij deze optie vinden we één significant verschil. Dit is net als bij de optie om een schrijfofdracht bij andere vakken op te nemen een verschil naar onderwijstype. Respondenten uit de vakcommissies beroepsgerichte vakken zijn vaker van mening zijn dat de docent Nederlands de gemaakte examens op spelling en grammatica moet

⁶ Er is gevraagd naar de werkdruk voor docenten in het algemeen, dus niet specifiek naar die voor docenten Nederlands of voor de docenten van het betreffende examenvak.

beoordelen en minder vaak dat de docent van het betreffende vak dat moet doen, dan respondenten uit de andere onderwijstypen.

3.5 Optie E: Het afnemen van een dicteetoets

De laatste optie die in de internetenquête aan de orde is gekomen, is het afnemen van een dicteetoets. Een dicteetoets wordt een afzonderlijk onderdeel van het centraal examen (in een aparte zitting) en maakt deel uit van het centraal examen Nederlands. Deze toets wordt beoordeeld op spelling en grammatica.

Bijna de helft van de respondenten staat positief tegenover het invoeren van deze optie en bijna zestig procent is van mening dat dit bijdraagt aan de taalvaardigheden van leerlingen. Men verwacht bij het invoeren van deze optie relatief weinig problemen.

Voordelen

Net als andere opties, ziet men de dicteetoets als een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren. Dit voordeel wordt het meest genoemd.

Tabel 3.13 Voordelen van optie E (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dit is een goede prikkel voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken	101	56%
Spelling en grammatica zijn een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands en moeten meetellen in de beoordeling	88	49%
Spelling en grammatica moeten onderdeel zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken	68	38%
Dit heeft een ook positief effect op andere vakken dan Nederlands	67	37%
Dit heeft een positief effect op het vervolgonderwijs	64	36%
Het is transparant waar de leerlingen op beoordeeld worden	58	32%
Spelling en grammatica hebben momenteel te weinig gewicht binnen het centraal examen Nederlands	51	29%
Dit is organisatorisch eenvoudig in te voeren	41	23%
Deze optie brengt weinig extra correctietijd met zich mee	10	6%
Anders	11	6%

In vergelijking met andere opties valt op dat vaak genoemd wordt dat bij een dicteetoets transparant is waar leerlingen op beoordeeld worden. Net als bij de andere opties voor het examen Nederlands geldt dat de eenvoudige organiseerbaarheid relatief vaak als voordeel genoemd wordt.

Een ander voordeel van een dicteetoets dat nog genoemd wordt is dat deze geautomatiseerd kan worden.

- In de interviews worden nog andere voordelen van een dicteetoets genoemd:
- dit is de meest zuivere optie, omdat dit het meest eenvoudig en eenduidig is na te kijken;
  - leerlingen kunnen hier goed voor oefenen;
  - omdat dit digitaal kan, kunnen de leerlingen zelf bepalen hoe snel dit gaat. Dit komt vooral bij geïnterviewden uit het vmbo aan bod;
  - het niveau kan makkelijk aangepast worden aan het onderwijsniveau.

Nadelen

Bij de dicteetoets spelen dezelfde nadelen als bij de andere opties binnen het examen Nederlands. Minder vaak dan bij optie A en B wordt genoemd dat de kans op fouten bij de beoordeling toeneemt.

Tabel 3.14 Nadelen van optie E (N=179)

	Aantal	Frequentie
Dat kan nadelige gevolgen hebben voor leerlingen met dyslexie of een niet-Nederlandstalige achtergrond	83	47%
Dit een grote taakverzwaring is voor leraren NL	70	39%
Een sterke nadruk op spelling en grammatica kan ten koste gaan van de andere vaardigheden	40	23%
Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen	19	11%
Er ligt te veel druk op leerlingen	13	7%
De kans op fouten bij vaststelling van de examenresultaten neemt toe	9	5%
De transparantie van de exameninhoud vermindert	8	5%
De beoordeling van het examen Nederlands is dan niet meer betrouwbaar	3	2%
Het is voor leerlingen onduidelijk wat er van hen wordt verwacht	1	1%
Anders	24	14%

Andere nadelen die nog genoemd zijn:

- dit is een te beperkte benadering van taalvaardigheden;
- dit is lastig voor slechthorende leerlingen;
- deze optie is fraudegevoelig.

- In de interviews bleken de meningen over deze optie sterk verdeeld:
- We zien vooral een groot verschil tussen geïnterviewden uit de vaksectie Nederlands tegenover andere vaksecties. Neerlandici noemen bij deze optie allemaal dat een dicteetoets geen goede manier is om taalvaardigheden te toetsen, omdat dit niets zegt over werkwoordsvormen of de toepasbaarheid van taalvaardigheden.
  - Meerdere geïnterviewden uit vakcommissies van de beroepsgerichte vakken geven aan dat een dicteetoets niet geschikt is voor deze leerlingen, omdat dit te veel stress oplevert en ten koste gaat van andere vaardigheden.

Werkdruk

De optie om een dicteetoets op nemen als onderdeel van het examen Nederlands kan een taakverzwaring betekenen voor docenten Nederlands. We hebben gevraagd welke invloed de invoering van deze optie volgens de respondenten heeft op de werkdruk van de docenten Nederlands.

Tabel 3.15 Invloed op de werkdruk voor docenten Nederlands

	Aantal	Frequentie
Sterke toename	29	16%
Toename	120	67%
Blijft gelijk	20	11%
Afname	1	1%
Sterke afname	0	0%
Weet niet	9	5%

Ruim tachtig procent van de respondenten verwacht een toename van de werkdruk. Als we dit vergelijken met de andere opties die betrekking hebben op het examen Nederlands (optie A en B), zien meer respondenten bij deze optie de werkdruk toenemen.

Uit de interviews blijkt ook dat men denkt dat dit veel extra werk voor docenten Nederlands betekent, vooral omdat het ook door een tweede corrector nagekeken moet worden. Alleen als de dicteetoets in plaats van een bestaand onderdeel van het examen Nederlands komt, denkt men dat er geen extra werk ontstaat.

Problemen

Ongeveer een derde van de respondenten verwacht organisatorische problemen bij het invoeren van een dicteetoets. Deze organisatorische problemen hebben ten eerste betrekking op de correctie en de planning van de examens. Er worden bij deze optie echter ook andere organisatorische problemen genoemd:

- Het is onmogelijk om deze toets bij grote groepen leerlingen tegelijkertijd af te nemen, omdat dit in een kleine ruimte moet, met goede akoestiek.
- Er is maar een aantal docenten die geschikt zijn om dit met een duidelijke en heldere stem voor te lezen, dit zorgt voor logistieke problemen.

In de interviews wordt nog een aantal aandachtspunten genoemd:

- Het niveau en het tempo moeten aangepast worden aan het onderwijstype.
- Als spelling en grammatica in een dicteetoets beoordeeld worden, moet het bij andere onderdelen van het examen Nederlands minder meetellen, anders telt het dubbel mee.
- Behalve met dyslectische leerlingen, moet er ook rekening gehouden worden met slechthorende leerlingen.

Uitsplitsingen

Ook bij deze optie constateren we bij de uitsplitsingen naar achtergrondkenmerken geen significante verschillen.

3.6 Tot slot

Uit de interviews is bij de verschillende opties een aantal aandachtspunten naar voren gekomen. Er zijn ook aandachtspunten die bij alle opties van belang zijn:

- Er moet voldoende tijd genomen worden om dit door te voeren, zodat zowel leerlingen als docenten zich goed kunnen voorbereiden.
- Als spelling en grammatica beoordeeld worden het in het centraal examen, moet er in alle leerjaren meer aandacht voor komen.
- Uit de interviews blijkt dat het verbeteren van taalvaardigheden voor iedereen op zich een belangrijk speerpunt is. Om de weerstand van docenten te beperken, moet de achtergrond – bij invoering van een van deze opties – duidelijk uitgelegd worden aan docenten.

Naast de opties die hiervoor genoemd zijn, zijn mogelijk ook andere opties denkbaar. In de internetenquête hebben we gevraagd of men nog een of meerdere andere mogelijkheden ziet om spelling en grammatica in het centraal examen te beoordelen. De meeste antwoorden die hier gegeven worden komen overeen met een van de opties die aan bod zijn gekomen. Verder worden hier nog genoemd:

- het gebruikmaken van bonuspunten voor taalkwaliteit in plaats van zwaardere beoordeling;
- het opnemen van een taaltoets waarbij een voldoende behaald moet worden als instapeis voor het examen.

-

4 SPELLING EN GRAMMATICA BUITEN HET CENTRAAL EXAMEN

Buiten het beoordelen van spelling en grammatica in het centraal examen zijn er ook mogelijkheden om dit buiten het centraal examen te doen. In de notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?' worden enkele suggesties hiervoor gedaan in de vorm van een integraal taalbeleid en/of als onderdeel van het schoolexamen. Hoewel de nadruk in deze raadpleging ligt op het centraal examen, is dit onderwerp ook aan de orde gekomen. Is er een duidelijke voorkeur voor een maatregel binnen of buiten het examen? En welke argumenten heeft men hiervoor? De meningen blijken verdeeld over de vraag of spelling en grammatica beter binnen of buiten het centraal examen beoordeeld kunnen worden. Argumenten voor toetsing binnen het centraal examen concentreren zich rond het gegeven dat de toetsing dan op alle scholen op dezelfde wijze plaatsvindt. Ook wordt het belang van spelling en grammatica sterker aangezet als het in het centraal examen is opgenomen. De organiseerbaarheid is een juist een argument om spelling en grammatica niet in het centraal examen te toetsen. Vier op de tien vakcommissieleden en -voorzitters zien mogelijkheden voor een integraal taalbeleid. Ruim de helft ziet mogelijkheden om spelling en grammatica te toetsen in het schoolexamen.

4.1 Binnen of buiten het centraal examen?

De meningen over een voorkeur voor een maatregel binnen of buiten het centraal examen blijken sterk verdeeld.

Tabel 4.1 Voorkeur voor maatregel binnen of buiten het CE? (N=179)

	Aantal	Frequentie
Binnen het centraal examen	72	40%
Buiten het centraal examen	60	34%
Weet niet	43	24%
Geen antwoord	4	2%

De belangrijkste argumenten die genoemd worden voor een toetsing binnen het examen, zijn:

- landelijke afstemming en normering;
- er is een betere vergelijking mogelijk tussen scholen;
- er is zekerheid dat alle scholen er iets aan doen;
- het belang van de maatregel is dan duidelijker, waardoor er sneller resultaat zal worden geboekt.

De belangrijkste argumenten die genoemd worden voor een toetsing buiten het examen, zijn:

- scholen kunnen hier dan op hun eigen manier een invulling aan geven;
- de druk kan beter verdeeld worden;
- dit is makkelijker in te voeren omdat er geen tweede correctie nodig is.

Ondanks de focus op het centraal examen, is tijdens de interviews het onderwerp binnen of buiten het centraal examen meerdere malen aangesneden.

Naast de argumenten die hierboven al genoemd zijn, worden in de interviews nog andere argumenten genoemd voor een beoordeling binnen het examen:

- Het moet landelijk ingevoerd worden, omdat de criteria en normen gelijk zijn. De beoordeling van de schoolexamens kan per school sterk verschillen;
- De toetsen die door het CITO gemaakt worden, zijn vaak beter doordacht en van betere kwaliteit dan de toetsen die scholen maken;
- Bij een toetsing in het centraal examen is de garantie het grootst dat het in het vervolgonderwijs ook een positief effect heeft;
- De leerlingen zijn het meest gemotiveerd als het in het centraal examen getoetst wordt.

De belangrijkste argumenten voor een beoordeling buiten het examen zijn:

- Als het eerder in het jaar getoetst wordt, is er nog ruimte voor feedback aan leerlingen;
- Bij het schoolexamen is er meer ruimte voor overleg tussen collega's die dit moeten beoordelen;
- Buiten het examen is er minder sprake van piekbelasting.

4.2 Integraal taalbeleid

De eerste mogelijkheid om spelling en grammatica buiten het centraal examen te toetsen, is een integraal taalbeleid op scholen. In de school wordt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het taalgebruik integraal gedeeld door bijvoorbeeld:

- te zorgen voor meer gelegenheid om in alle vakken juiste spelling en grammatica toe te passen;
- bij verschillende vakken opdrachten aan leerlingen terug te geven met de opdracht om een betere tekst in te leveren.

Het blijkt dat veertig procent wel mogelijkheden ziet voor het formuleren van een integraal taalbeleid.

Tabel 4.2 Mogelijkheden voor integraal taalbeleid? (N=179)

	Aantal	Frequentie
Ja	72	40%
Nee	25	14%
Weet niet	77	43%
Geen antwoord	5	3%

Ook hebben meerdere geïnterviewden aangegeven dat ze het belangrijk vinden dat er meer aandacht wordt besteed aan taalvaardigheden in alle schooljaren en in alle vakken. Mogelijkheden die hiervoor genoemd worden zijn:

- vastleggen hoe vaksecties binnen scholen moeten omgaan met taalfouten in schriftelijk werk;
- bij schrijfp opdrachten bonuspunten geven bij goed taalgebruik;
- docenten trainen zodat ze zich bewust worden van taalgericht lesgeven;
- leerlingen hun werk teruggeven met aandacht voor de taalfouten, zodat ze zich hier bewust van worden;
- bij een integraal taalbeleid kan meer rekening gehouden worden met de individuele niveaus van leerlingen. Het is niet efficiënt om aan een klas op eenzelfde niveau les te geven.

4.3 Spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen

Een andere mogelijkheid is om de beoordeling van spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen op te nemen. In het schoolexamensysteem wordt een taalverzorgingsclausule opgenomen, door bijvoorbeeld:

- tentamens van verschillende vakken te laten herschrijven indien er veel spelfouten en grammaticale fouten zijn gemaakt;
- één of meer schrijfproducten die deel uitmaken van het schoolexamen naast vakinhoudelijke juistheid te beoordelen op spelling en grammatica;
- het opnemen van een spelling en grammaticatoets als onderdeel van het schoolexamen.

Meer dan de helft van de respondenten ziet mogelijkheden voor het opnemen van spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen. Dit is meer dan bij de mogelijkheden voor een integraal taalbeleid.

Tabel 4.3 Mogelijkheden voor spelling en grammatica in het schoolexamen? (N=179)

	Aantal	Frequentie
Ja	95	53%
Nee	20	11%
Weet niet	59	33%
Geen antwoord	5	3%

In de interviews zijn hier ook enkele suggesties voor gedaan:

- Het beoordelen van spelling en grammatica in het profielwerkstuk of sectorwerkstuk;
- Het afnemen van een digitale toets met meerkeuze vragen als onderdeel van het schoolexamen;
- Geïnterviewden uit vakcommissies voor beroepsgerichte vakken zien daarnaast mogelijkheden om procesverslagen, stageverslagen of eindevaluaties op spelling en grammatica te beoordelen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Respons

Voor deze enquête zijn 231 respondenten benaderd. De respondenten hebben per e-mail een uitnodiging ontvangen om de internetenquête in te vullen. Er is na anderhalve week per e-mail een herinnering gestuurd. Daarna heeft de opdrachtgever nog een herinnering per e-mail verstuurd. Uiteindelijk hebben 179 respondenten de vragenlijst ingevuld. Dat komt neer op een respons van 77 procent. De antwoorden van deze respondenten zijn in de analyses meegenomen.

We hebben de respons uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Naast de respons presenteren we de percentages vakcommissievoorzitters en -leden in de totale populatie. Hieruit blijkt dat de deelnemers aan de enquête representatief zijn voor alle vakcommissievoorzitters en -leden.

In tabel B1.1 maken we een uitsplitsing naar vakcommissievoorzitters en vakcommissieleden. De verdeling in voorzitters en leden in de respons wijkt niet significant af van de verdeling vakcommissievoorzitters en -leden in de totale populatie.

Tabel B1.1 Functie

Funcctie	Respons	Populatie
Vakcommissievoorzitter	33%	28%
Vakcommissielid	67%	72%
Aantal	179	231

In tabel B1.2 maken we een uitsplitsing naar onderwijstype. We onderscheiden hierbij vwo/havo, vmbo-algemeen en vmbo-beroepsgericht. Daarnaast is er nog een aantal vakken dat niet specifiek onder één van deze groepen valt (Spaans, Arabisch, Turks, Fries en muziek). Deze vallen onder de categorie vwo/havo/vmbo. De verdeling in de verschillende onderwijstypen in de respons wijkt niet significant af van de verdeling in onderwijstypen in de totale populatie.

Tabel B1.2 Onderwijstype

Onderwijstype	Respons	Populatie
Vwo/havo	32%	32%
Vwo/havo/vmbo	10%	7%
Vmbo-algemeen	20%	24%
Vmbo-beroepsgericht	38%	37%
Aantal	179	231

We hebben ook een uitsplitsing naar vakgebied gemaakt. Hierbij hanteren we de volgende indeling:

- Nederlands;
- overige talen: Arabisch, Duits, Engels, Frans, Fries, klassieke talen, Russisch, Spaans, Turks;
- maatschappijgerichte vakken: aardrijkskunde, economie, filosofie, geschiedenis, maatschappijwetenschappen, maatschappijleer, M&O;
- exacte vakken: biologie, natuurkunde, scheikunde, wiskunde;
- kunstvakken: beeldende vakken, dans, drama, kunst, muziek, tehatex;
- beroepsgerichte vakken: alle vakken die onder de vmbo-beroepsgerichte vakcommissies vallen.

Ook hier wijkt de verdeling in de verschillende vakgebieden in de respons niet significant af van de verdeling in vakgebieden in de totale populatie.

Tabel B1.3 Vakgebied

Vakgebied	Respons	Populatie
Nederlands	3%	3%
Overige talen	17%	19%
Maatschappijgerichte vakken	18%	18%
Exacte vakken	15%	15%
Kunstvakken	8%	8%
Beroepsgerichte vakken	38%	37%
Aantal	179	231

De verdeling over de verschillende achtergrondkenmerken in de respons wijkt op geen enkel punt significant af van de verdeling in de totale populatie van vakcommissievoorzitters en leden. De respons is dus representatief voor de totale populatie.

BIJLAGE 2

Tabellen bij hoofdstuk 2

Tabel B2.1 Gemiddeld aantal genoemde voordelen en nadelen (N=179)

Optie*	Voordelen	Nadelen
A	3,0	1,6
B	2,8	1,5
C	2,3	2,8
D	1,9	3,3
E	3,1	1,5

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpodracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpodracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Tabel B2.2 Verwacht u organisatorische problemen? (N=179)

Optie*	Zeker	Waarschijnlijk wel	Misschien wel/misschien niet	Waarschijnlijk niet	Zeker niet
A	5%	17%	32%	42%	5%
B	5%	28%	31%	33%	3%
C	21%	35%	21%	22%	2%
D	29%	31%	18%	21%	1%
E	6%	26%	26%	38%	3%

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpodracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpodracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Tabel B2.3 Bijdrage aan taalvaardigheden (N=179)

Optie*	Zeker	Waarschijnlijk wel	Misschien niet/ wel	Waarschijnlijk niet	Zeker niet	Weet niet
A	10%	50%	17%	20%	3%	1%
B	12%	53%	21%	8%	2%	4%
C	9%	46%	21%	16%	7%	2%
D	8%	46%	20%	16%	7%	3%
E	11%	48%	24%	6%	5%	6%

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpodracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpodracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Tabel B2.4 Rangorde (N=179)

Plek in rangorde	A	B	C	D	E
1 ^e plaats	31%	27%	10%	9%	22%
2 ^e plaats	30%	36%	13%	7%	14%
3 ^e plaats	22%	25%	17%	9%	26%
4 ^e plaats	10%	8%	43%	21%	17%
5 ^e plaats	6%	2%	17%	54%	20%

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

Tabel B2.5 Gemiddelde score per optie op basis van rangorde (N=179)

Optie	Gemiddelde score
1 ^e plaats	2,7
2 ^e plaats	2,8
3 ^e plaats	1,5
4 ^e plaats	1,0
5 ^e plaats	2,0

* Optie A: zwaardere weging van spelling en grammatica bij het examen Nederlands; optie B: een schrijfpdracht bij het examen Nederlands; optie C: een schrijfpdracht bij andere vakken; optie D: een integrale beoordeling op spelling en grammatica; optie E: een dicteetoets.

** De score is als volgt berekend: bij een 1^e plaats zijn 4 punten toegekend, bij een 2^e plaats 3 punten, bij een 3^e plaats 2 punten, bij een 4^e plaats 1 punt en bij een 5^e plaats 0 punten.

BIJLAGE 3

Tabellen bij hoofdstuk 3

Optie B

Tabel B3.1 Inhoud van de schrijfopdracht gekoppeld aan ander vak? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Ja	43	24%
Nee	104	58%
Weet niet	32	18%

Tabel B3.2 Beoordeling ook bij ander vak? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Ja	23	54%
Nee	19	44%
Weet niet	1	2%

Optie C

Tabel B3.3 Wie moet schrijfopdracht beoordelen? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Door docent van betreffende vak	41	23%
Door docent Nederlands	76	43%
Door beide docenten	50	28%
Weet niet	12	7%

Tabel B3.4 Waar moet de beoordeling meetellen? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Bij het betreffende vak	49	27%
Bij Nederlands	76	43%
Bij beide vakken	38	21%
Weet niet	16	9%

Optie D

Tabel B3.5 Wie moet schrijfopdracht beoordelen? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Door docent van betreffende vak	55	31%
Door docent Nederlands	70	39%
Door beide docenten	41	23%
Weet niet	13	7%

Tabel B3.6 Waar moet de beoordeling meetellen? (N =179)

	Aantal	Frequentie
Bij het betreffende vak	57	32%
Bij Nederlands	80	45%
Bij beide vakken	24	13%
Weet niet	18	10%

BIJLAGE 4

Enquête

Introductie

Kamerleden Van Dijk en Van Dijk hebben een motie ingediend om taalvaardigheden in de examinering van andere vakken dan Nederlands een rol te laten spelen. In de motie verzoeken zij de regering om 'te onderzoeken in hoeverre correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze kunnen meetellen in de beoordeling van elk centraal examenonderdeel'.

Het CvE wil door middel van deze enquête onder zijn vakcommissies bekijken wat het draagvlak is voor verschillende opties hiervoor en inventariseren welke haken en ogen daaraan zitten.

De antwoorden worden anoniem verwerkt en zullen niet herleidbaar tot personen zijn voor de leden van het CvE-management.

Het invullen van deze enquête kost u ongeveer 20 minuten. Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Deel 1: algemeen

1. Voor welke vakcommissie(s) bent u werkzaam?

(Meer antwoorden mogelijk)

Aardrijkskunde havo/vwo	Turks vmbo/havo/vwo
Aardrijkskunde vmbo	Wiskunde vmbo
Arabisch vmbo/havo/vwo	Wiskunde A en C havo/vwo
Biologie havo/vwo	Wiskunde B havo/vwo
Biologie vmbo	Administratie
Beeldende vakken vmbo	Bouwtechniek - Metselen
Dans vmbo	Bouwtechniek - Schilderen
Drama vmbo	Bouwtechniek - Timmeren
Duits havo/vwo	Bouwtechniek - Fijnhoutbewerken
Duits vmbo	Bouw-breed
Economie havo/vwo	Consumptief - Bakken
Economie havo/vwo pilot	Consumptief - Horeca
Economie vmbo	Consumptief-breed
Engels havo/vwo	Elektrotechniek
Engels vmbo	Grafimedia
Filosofie havo/vwo	Handel en Administratie
Frans havo/vwo	Handel en Verkoop
Frans vmbo	Instalektro
Fries vmbo/havo/vwo	Installatietechniek
Geschiedenis havo/vwo	Landbouw
Geschiedenis en Staatsinrichting vmbo	Metaaltechniek
Klassieke talen (Grieks en Latijn) vwo	Metalektro
Kunst(beeldende vormgeving, dans, drama, muziek, algemeen)	Mode en Commercie
Maatschappijwetenschappen havo/vwo	Transport en Logistiek
Maatschappijleer 2 vmbo	Uiterlijke Verzorging
Management & Organisatie havo/vwo	Verzorging
Muziek vmbo/havo/vwo	Voertuigtechniek
Natuurkunde vwo	Zorg-en-welzijn-breed
Natuurkunde havo	Technologie in de gemengde leerweg/ITI
Nask 1 vmbo	Techniek-breed
Nederlands havo/vwo	ICT-route
Nederlands vmbo	Sport, dienstverlening en veiligheid
Russisch havo/vwo	Intersectoraal
Scheikunde havo/vwo	GL MEI
Nask 2 vmbo	GL Bouw
Spaans vmbo/havo/vwo	GL HAV
Te-Ha-TeX havo/vwo	GL Consumptief

2. Welke functie heeft u?

- Vakcommissievoorzitter
- Vakcommissielid

Deel 2: presentatie van de verschillende opties

Het CvE heeft een aantal mogelijkheden om om te gaan met de beoordeling van spelling en grammatica in het centraal examen opgenomen in de notitie 'spelling en grammatica in elk centraal examen?' Daarnaast zijn er nog enkele opties aangedragen door de vakcommissies. De mogelijkheden die in deze enquête besproken worden zijn:

- *een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet;*
- *het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands;*
- *het opnemen van een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands;*
- *alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica;*
- *het afnemen van een dicteetoets;*
- *een beoordeling van spelling en grammatica buiten het centraal examen.*

*In dit gedeelte van de enquête gaan we verder in op de verschillende mogelijkheden. We willen u vragen om de vragen over deze verschillende mogelijkheden te beantwoorden **vanuit het perspectief van uw eigen functie en expertise.***

A. Een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet

Het huidige centraal examen Nederlands wordt momenteel ook al beoordeeld op spelling en grammatica. Om de taalvaardigheden van leerlingen te verbeteren krijgen spelling en grammatica een zwaarder gewicht in de beoordeling dan nu het geval is.

3. Hoe staat u tegenover de optie om spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands zwaarder mee te wegen?

- Zeer negatief
- Enigszins negatief
- Neutraal
- Enigszins positief
- Zeer positief
- Weet niet

4. Draagt deze optie volgens u bij aan een verbetering van de taalvaardigheden van leerlingen?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet
- Weet niet

5. Een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet is **goed** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Spelling en grammatica momenteel te weinig gewicht hebben binnen het centraal examen Nederlands
- Spelling en grammatica een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands zijn en daarom ook mee moeten tellen in de beoordeling
- Spelling en grammatica bij het vak Nederlands horen en moet daarom ook onderdeel moeten zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken
- Dit een goede prikkel is voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken
- Het transparant is waar de leerlingen op beoordeeld worden
- Dit ook een positief effect heeft op andere vakken dan Nederlands
- Dit een positief effect heeft op het vervolgonderwijs
- Deze optie organisatorisch eenvoudig in te voeren is
- Deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt
- Anders, namelijk _____

6. Een zwaardere weging van spelling en grammatica in de beoordeling van het centraal examen Nederlands in zijn huidige opzet is **slecht** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Een sterke nadruk op spelling en grammatica ten koste kan gaan van de andere vaardigheden die binnen het centraal examen Nederlands worden getoetst
- Dit een grote taakverzwaring is voor leraren Nederlands, omdat dit meer correctietijd met zich meebrengt
- De kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten toeneemt
- De transparantie van de exameninhoud vermindert
- Het invoeren van deze optie nadelige gevolgen kan hebben voor leerlingen met dyslexie (en)of een niet Nederlandstalige achtergrond.
- Door deze optie de beoordeling van het examen Nederlands niet meer betrouwbaar is
- Er dan teveel druk op leerlingen ligt
- Het dan voor leerlingen onduidelijk is wat er van hen wordt verwacht

- Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen (bijv. afstroom, uitstroom, meer leerlingen die zakken)
- Anders, namelijk _____

7. Welke invloed heeft de invoering van deze optie volgens u op de werkdruk voor de docenten Nederlands?

- Een sterke toename
- Een toename
- Blijft gelijk
- Een afname
- Een sterke afname
- Weet niet

8. Verwacht u dat het invoeren van deze optie organisatorische problemen met zich meebrengt?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet

Als bij v8 is geantwoord: misschien, waarschijnlijk, zeker

8a. Welke organisatorische problemen verwacht u?

_____

9. Verwacht u dat het invoeren van deze optie nog andere problemen met zich meebrengt?

- Ja, namelijk _____
- Nee

B. Het opnemen van een afzonderlijke schrijfopdracht in het centraal examen Nederlands

Een gerichte schrijfopdracht wordt een afzonderlijk onderdeel van het centraal examen (in een aparte zitting) en maakt deel uit van het centraal examen Nederlands. In deze schrijfopdracht krijgen spelling en grammatica een groot gewicht.

10. Hoe staat u tegenover de optie om een afzonderlijke schrijfofdracht als onderdeel van het centraal examen Nederlands op te nemen?

- Zeer negatief
- Enigszins negatief
- Neutraal
- Enigszins positief
- Zeer positief
- Weet niet

11. Draagt deze optie volgens u bij aan een verbetering van de taalvaardigheden van leerlingen?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet
- Weet niet

12. Het opnemen van een afzonderlijke schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands is **goed** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Spelling en grammatica momenteel te weinig gewicht hebben binnen het centraal examen Nederlands
- Spelling en grammatica een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands zijn en daarom ook mee moeten tellen in de beoordeling
- Spelling en grammatica bij het vak Nederlands horen en moet daarom ook onderdeel moeten zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken
- Dit een goede prikkel is voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken
- Het transparant is waar de leerlingen op beoordeeld worden
- Dit ook een positief effect heeft op andere vakken dan Nederlands
- Dit een positief effect heeft op het vervolgonderwijs
- Deze optie organisatorisch eenvoudig in te voeren is
- Deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt
- Anders, namelijk _____

13. Het opnemen van een afzonderlijke schrijfpodracht in het centraal examen Nederlands is **slecht** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Een sterke nadruk op spelling en grammatica ten koste kan gaan van de andere vaardigheden die binnen het centraal examen Nederlands worden getoetst
- Dit een grote taakverzwaring is voor leraren Nederlands, omdat dit meer correctietijd met zich meebrengt
- De kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten toeneemt
- De transparantie van de exameninhoud vermindert
- Het invoeren van deze optie nadelige gevolgen kan hebben voor leerlingen met dyslexie (en) of een niet Nederlandstalige achtergrond.
- Door deze optie de beoordeling van het examen Nederlands niet meer betrouwbaar is
- Er dan teveel druk op leerlingen ligt
- Het dan voor leerlingen onduidelijk is wat er van hen wordt verwacht
- Dit leidt tot slechtere resultaten voor onze scholen (bijv. afstroom, uitstroom, meer leerlingen die zakken)
- Anders, namelijk _____

14. Welke invloed heeft de invoering van deze optie volgens u op de werkdruk voor de docenten Nederlands?

- Een sterke toename
- Een toename
- Blijft gelijk
- Een afname
- Een sterke afname
- Weet niet

15. Verwacht u dat het invoeren van deze optie organisatorische problemen met zich meebrengt?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet

Als bij v15 is geantwoord: misschien, waarschijnlijk, zeker

15a. Welke organisatorische problemen verwacht u?

_____

16. Verwacht u dat het invoeren van deze optie nog andere problemen met zich meebrengt?

- Ja, namelijk _____
- Nee

17. Moet de inhoud van deze schrijfofdracht volgens u gekoppeld worden aan een ander vak?

- Ja
- Nee

Als V17 is ja

18. Moet de beoordeling van deze opdracht ook meegeteld worden in de beoordeling van dat vak?

- Ja
- Nee

C. Het opnemen van een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands

In andere vakken dan Nederlands wordt één schrijfofdracht opgenomen in het centraal examen. In deze opdracht staat de vakinhoud centraal, maar worden ook de spelling en grammatica beoordeeld.

19. Hoe staat u tegenover de optie om een schrijfofdracht op te nemen in de centrale examens van uw vak?

- Zeer negatief
- Enigszins negatief
- Neutraal
- Enigszins positief
- Zeer positief
- Weet niet

20. Draagt deze optie volgens u bij aan een verbetering van de taalvaardigheden van leerlingen?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet
- Weet niet

21. Als deze optie wordt ingevoerd, wie moet deze schrijfoopdracht volgens u beoordelen op spelling en grammatica?

- De docent van het betreffende vak
- En docent Nederlands
- Beide docenten
- Weet niet

22. Als deze optie wordt ingevoerd, moet de beoordeling van deze opdracht meegeteld worden in de beoordeling van het betreffende vak of bij Nederlands?

- Bij het betreffende vak
- Bij Nederlands
- Bij beide vakken
- Weet niet

23. Het opnemen van een schrijfoopdracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands is **goed** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Taalvaardigheden heel belangrijk zijn en daarom ook mee moeten tellen bij andere vakken
- Dit een goede prikkel is voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken
- Het transparant is waar de leerlingen op beoordeeld worden
- Dit ook een positief effect heeft op andere vakken dan Nederlands
- Dit een positief effect heeft op het vervolgonderwijs
- Deze optie organisatorisch eenvoudig in te voeren is
- Deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt
- De schrijfoopdracht inhoudelijk interessanter is voor leerlingen dan een schrijfoopdracht bij het vak Nederlands
- Anders, namelijk _____

24. Het opnemen van een schrijfpodracht in centrale examens van andere vakken naast Nederlands is **slecht** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Een sterke nadruk op spelling en grammatica ten koste kan gaan van de andere vaardigheden die binnen het betreffende vak gelden
- Dit een grote taakverzwaring is voor leraren, omdat dit meer correctietijd met zich meebrengt
- De kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten toeneemt
- De transparantie van de exameninhoud vermindert
- Het invoeren van deze optie nadelige gevolgen kan hebben voor leerlingen met dyslexie (en)of een niet Nederlandstalige achtergrond
- Door deze optie de beoordeling van het examen Nederlands niet meer betrouwbaar is
- Er dan teveel druk op leerlingen ligt
- Het dan voor leerlingen onduidelijk is wat er van hen wordt verwacht
- Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen (bijv. afstroom, uitstroom, meer leerlingen die zakken)
- Niet alle leraren zijn toegerust voor het beoordelen van tekstkenmerken
- Anders, namelijk _____

25. Welke invloed heeft de invoering van deze optie volgens u op de werkdruk voor docenten?

- Een sterke toename
- Een toename
- Blijft gelijk
- Een afname
- Een sterke afname
- Weet niet

26. Verwacht u dat het invoeren van deze optie organisatorische problemen met zich meebrengt?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet

Als bij v26 is geantwoord: misschien, waarschijnlijk, zeker

26a. Welke organisatorische problemen verwacht u?

_____

27. Verwacht u dat het invoeren van deze optie nog andere problemen met zich meebrengt?

- Ja, namelijk _____
- Nee

D. Alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica

Alle examens worden behalve op vakinhoudelijke aspecten integraal op spelling en grammatica beoordeeld.

28. Hoe staat u tegenover de optie om alle gemaakte centrale examens integraal te beoordelen op spelling en grammatica?

- Zeer negatief
- Enigszins negatief
- Neutraal
- Enigszins positief
- Zeer positief
- Weet niet

29. Draagt deze optie volgens u bij aan een verbetering van de taalvaardigheden van leerlingen?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet
- Weet niet

30. Als deze optie wordt ingevoerd, wie moet de spelling en grammatica in de examens volgens u beoordelen?

- De docent van het betreffende vak
- En docent Nederlands
- Beide docenten
- Weet niet

31. Als deze optie wordt ingevoerd, moet de beoordeling van de spelling en grammatica meegeteld worden in de beoordeling van het betreffende vak of bij Nederlands?

- Bij het betreffende vak
- Bij Nederlands
- Bij beide vakken
- Weet niet

32. Alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica is **goed** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Taalvaardigheden heel belangrijk zijn en daarom ook mee moeten tellen bij andere vakken
- Dit een goede prikkel is voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken
- Het transparant is waar de leerlingen op beoordeeld worden
- Dit ook een positief effect heeft op andere vakken dan Nederlands
- Dit een positief effect heeft op het vervolgonderwijs
- Deze optie organisatorisch eenvoudig in te voeren is
- Deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt
- De schrijfpdracht inhoudelijk interessanter is voor leerlingen dan een schrijfpdracht bij het vak Nederlands
- Anders, namelijk _____

33. Alle gemaakte centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica is **slecht** omdat....

(Meer antwoorden mogelijk)

- Een sterke nadruk op spelling en grammatica ten koste kan gaan van de andere vaardigheden die binnen het betreffende vak gelden
- Dit een grote taakverzwaring is voor leraren, omdat dit meer correctietijd met zich meebrengt
- De kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten toeneemt
- De transparantie van de exameninhoud vermindert
- Het invoeren van deze optie nadelige gevolgen kan hebben voor leerlingen met dyslexie (en)of een niet Nederlandstalige achtergrond
- Door deze optie de beoordeling van het examen Nederlands niet meer betrouwbaar is
- Er dan teveel druk op leerlingen ligt
- Het dan voor leerlingen onduidelijk is wat er van hen wordt verwacht
- Dit leidt tot slechtere resultaten voor scholen (bijv. afstroom, uitstroom, meer leerlingen die zakken)
- Niet alle leraren zijn toegerust voor het beoordelen van tekstkenmerken
- Anders, namelijk _____

34. Welke invloed heeft de invoering van deze optie volgens u op de werkdruk voor de docenten?

- Een sterke toename
- Een toename
- Blijft gelijk
- Een afname
- Een sterke afname
- Weet niet

35. Verwacht u dat het invoeren van deze optie organisatorische problemen met zich meebrengt?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet

Als bij v35 is geantwoord: misschien, waarschijnlijk, zeker

35a. Welke organisatorische problemen verwacht u?

_____

36. Verwacht u dat het invoeren van deze optie nog andere problemen met zich meebrengt?

- Ja, namelijk _____
- Nee

E. Het afnemen van een dicteetoets

Een dicteetoets wordt een afzonderlijk onderdeel van het centraal examen (in een aparte zitting) en maakt deel uit van het centraal examen Nederlands.

Deze toets wordt beoordeeld op spelling en grammatica.

37. Hoe staat u tegenover de optie om een dicteetoets af te nemen?

- Zeer negatief
- Enigszins negatief
- Neutraal
- Enigszins positief
- Zeer positief
- Weet niet

38. Draagt deze optie volgens u bij aan een verbetering van de taalvaardigheden van leerlingen?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet
- Weet niet

39. Het afnemen van een dicteetoets is **goed** omdat...

(Meer antwoorden mogelijk)

- Spelling en grammatica momenteel te weinig gewicht hebben binnen het centraal examen Nederlands
- Spelling en grammatica een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands zijn en daarom ook mee moeten tellen in de beoordeling
- Spelling en grammatica bij het vak Nederlands horen en moet daarom ook onderdeel moeten zijn van het examen Nederlands en niet van andere vakken
- Dit een goede prikkel is voor scholieren om goed Nederlands te leren en te gebruiken
- Het transparant is waar de leerlingen op beoordeeld worden
- Dit ook een positief effect heeft op andere vakken dan Nederlands
- Dit een positief effect heeft op het vervolgonderwijs
- Deze optie organisatorisch eenvoudig in te voeren is
- Deze optie weinig extra correctietijd met zich meebrengt
- Anders, namelijk _____

40. Het afnemen van een dicteetoets is **slecht** omdat...

(Meer antwoorden mogelijk)

- Een sterke nadruk op spelling en grammatica ten koste kan gaan van de andere vaardigheden die binnen het centraal examen Nederlands worden getoetst
- Dit een grote taakverzwaring is voor leraren Nederlands, omdat dit meer correctietijd met zich meebrengt
- De kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten toeneemt
- De transparantie van de exameninhoud vermindert
- Het invoeren van deze optie nadelige gevolgen kan hebben voor leerlingen met dyslexie (en) of een niet Nederlandstalige achtergrond.
- Door deze optie de beoordeling van het examen Nederlands niet meer betrouwbaar is
- Er dan teveel druk op leerlingen ligt
- Het dan voor leerlingen onduidelijk is wat er van hen wordt verwacht
- Dit leidt tot slechtere resultaten voor onze scholen (bijv. afstroom, uitstroom, meer leerlingen die zakken)
- Anders, namelijk _____

41. Welke invloed heeft de invoering van deze optie volgens u op de werkdruk voor de docenten Nederlands?

- Een sterke toename
- Een toename
- Blijft gelijk
- Een afname
- Een sterke afname
- Weet niet

42. Verwacht u dat het invoeren van deze optie organisatorische problemen met zich meebrengt?

- Zeker
- Waarschijnlijk wel
- Misschien niet/misschien wel
- Waarschijnlijk niet
- Zeker niet

Als bij v42 is geantwoord: misschien, waarschijnlijk, zeker

42a. Welke organisatorische problemen verwacht u?

_____

43. Verwacht u dat het invoeren van deze optie nog andere problemen met zich meebrengt?

- Ja, namelijk _____
- Nee

44. Naast de genoemde opties zijn mogelijk ook andere opties denkbaar. Indien u nog een of meerdere andere mogelijkheden ziet om spelling en grammatica **in het centraal examen** te beoordelen kunt u deze hieronder beschrijven:

_____

Deel 3: Rangorde

45. We willen u vragen door middel van een rangorde aan te geven welk van de besproken opties u het meest geschikt lijken om spelling en grammatica te verbeteren. (zet een 1 achter de optie die u het meest geschikt lijkt, een 2 voor de optie die u vervolgens het meest geschikt lijkt enz)

- een zwaardere weging van spelling en grammatica in het examen Nederlands
- een schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands
- een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken
- alle centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica
- het afnemen van een dicteetoets

46. Waarom vindt u de door u gekozen nummer 1 het meest geschikt?

_____

47. Zou u de optie die u als nummer 1 heeft gekozen in combinatie met een andere regeling willen zien? Indien ja, met welke regeling?

- Nee, in combinatie met geen enkele andere regeling
- In combinatie met een zwaardere weging van spelling en grammatica in het examen Nederlands
- In combinatie met een schrijfofdracht in het centraal examen Nederlands
- In combinatie met een schrijfofdracht in centrale examens van andere vakken
- In combinatie met alle centrale examens integraal beoordelen op spelling en grammatica
- In combinatie met het afnemen van een dicteetoets

48. Waarom vindt u de door u gekozen nummer 5 het minst geschikt?

_____

49. Indien één of meer van de hierboven besproken opties ingevoerd zou worden, wat zijn dan volgens u de belangrijkste aandachtspunten waarop gelet moet worden bij de invoering?

_____

Deel 4: Opties buiten het centraal examen

Buiten het beoordelen van spelling en grammatica in het centraal examen zijn er ook mogelijkheden om dit buiten het centraal examen te doen.

In de notitie 'spelling en grammatica in elk centraal examen?' worden ook enkele suggesties hiervoor gedaan in de vorm van:

- een integraal taalbeleid op scholen;
- de verzorging van spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen.

50. Ziet u mogelijkheden voor het formuleren van een integraal taalbeleid?

- Ja, namelijk _____
- Nee, omdat _____
- Weet niet

51. Ziet u mogelijkheden voor het opnemen van spelling en grammatica als onderdeel van het schoolexamen?

- Ja, namelijk _____
- Nee, omdat _____
- Weet niet

52. Naast de genoemde opties zijn mogelijk ook andere opties denkbaar.

Indien u nog een of meerdere andere mogelijkheden ziet om spelling en grammatica **buiten het centraal examen** te beoordelen kunt u deze hieronder beschrijven:

_____

53. Heeft u een voorkeur voor u een maatregel **binnen** het centraal examen of **buiten** het centraal examen om de taalvaardigheden van leerlingen te verbeteren?

- Binnen het centraal examen, omdat
- Binnen het centraal examen, omdat
- Weet niet

Deel 5: tot slot

54. Om verder op de resultaten uit deze enquête in te gaan houden we in een later stadium van dit onderzoek een aantal telefonische interviews van maximaal een half uur. Hierin stellen we verdiepende vragen naar aanleiding van de resultaten van deze enquête. Zou één van onze onderzoekers u voor een interview mogen benaderen?

- Ja -> *contactgegevens*
- Nee -> *einde vragenlijst*

53a. Hieronder kunt u uw gegevens invullen. Mogelijk neemt een onderzoeker van Regioplan dan contact met u op voor het maken van een afspraak voor een interview.

Naam: _____

Functie: _____

Telefoonnummer: _____

E-mailadres: _____

54. Indien u nog opmerkingen heeft over deze enquête kunt u deze hieronder kwijt.

_____

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk bedankt voor het invullen.

BIJLAGE 5

Leidraad interviews

Inleiding

Onlangs heeft u een enquête ingevuld over spelling en grammatica in het centraal examen. In dit interview van ongeveer een half uur willen we verder in gaan op de resultaten uit deze enquête. We willen hiermee een beeld vormen van de achterliggende gedachten en de eventuele verschillen tussen de vakcommissies.

In totaal zullen we 15 interviews houden. De resultaten hiervan worden anoniem verwerkt in het eindrapport.

Onderwerpen:

Per optie doorvragen:

- Wat is de reden dat u deze optie mogelijk/onmogelijk vindt?
- Ingaan op in de enquête genoemde voordelen / nadelen: waarom? Achtergrond?

- Heeft uw voorkeur / afwijzen van deze optie te maken uw vakgebied / onderwijstype?
- Zou het anders liggen bij ander vakgebied, onderwijstype of geldt dit in het algemeen?

- Stel dat tot deze optie besloten wordt, wat kan er worden gedaan om eventuele invoering zo goed mogelijk te laten verlopen?
  - Welke aandachtspunten zijn daarbij belangrijk?
  - Hoe zou de school geholpen kunnen worden bij het invoeren van deze optie? (bijv bijscholing, extra formatie, tijd)

- Worden er organisatorische problemen verwacht? (enquête)
  - Toelichting? Hoe zijn deze te ondervangen?
- Worden er nog andere problemen verwacht? (enquête)
  - Toelichting? Hoe zijn deze te ondervangen?

- Wat zijn de consequenties voor de werkdruk, hoeveel extra tijd schat u in dat docenten kwijt zijn?

Spelling en grammatica binnen of buiten het centraal examen

- Hoe staat u in het algemeen tegenover het extra aandacht voor spelling en grammatica in het centraal examen? Waarom?

- Bent u van mening dat spelling en grammatica iets is dat bij het vak Nederlands moet blijven of ook bij andere vakken een rol moet spelen? Waarom?
- In de enquête geeft u aan dat u een voorkeur heeft voor maatregelen binnen / buiten het centraal examen om het niveau van spelling en grammatica bij leerlingen te verbeteren.
  - Om welke reden?
  - Is dat specifiek voor uw vak / niveau of ook voor andere?
  - In welke vorm?

Afsluiting

Heeft u nog vragen of opmerkingen?

BIJLAGE 6

Notitie CvE-management met begeleidende brief

A. Begeleidende brief

Datum: 3 juni 2010

Betreft: inventarisatie suggesties m.b.t. de motie Van Dijk / Van Dijk

Geachte dames en heren,

De Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen⁷ heeft geconstateerd dat de taal- en rekenvaardigheid van onze jongeren verbetering behoeft en een advies uitgebracht over de vraag wat leerlingen van taal en rekenen moeten kennen en kunnen.⁸ In de Wet op de Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen, die op 1 augustus 2010 in werking treedt, worden aanbevelingen van de Expertgroep verankerd in regelgeving voor PO, VO en MBO. Over de implementatie van de Wet op de Referentieniveaus in het VO is het departement in overleg getreden met diverse stakeholders, waaronder SLO, Cito en CvE.

Tijdens de behandeling van de Wet in de Tweede Kamer op 31 maart jongstleden hebben de leden J. van Dijk (SP) en J.J. van Dijk (CDA) een motie ingediend. In deze motie stellen zij dat de kwaliteitsverbetering van het taal- en rekenonderwijs het best kan worden bereikt als de verantwoordelijkheid hiervoor binnen de onderwijsinstelling integraal wordt gedeeld. De regering wordt daarom verzocht te onderzoeken in hoeverre correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze kunnen meetellen in de beoordeling van elk centraal eindexamenonderdeel en de Kamer daarover te informeren. De motie is met kamerbrede steun aanvaard.

Onlangs heeft het ministerie laten weten dat het CvE verzocht zal worden om dit onderzoek te verrichten.

Betrokkenheid CvE-vaksecties

Bij het onderzoek naar aanleiding van de motie Van Dijk / Van Dijk wil het CvE-management (CvE-MT) alle 71 CvE-vaksecties betrekken. Niet alleen omdat de motie spreekt van 'elk centraal examenonderdeel', maar ook omdat wij onze vaksecties zien als een belangrijke barometer waar het de haalbaarheid van voorgestelde veranderingen betreft. Vanzelfsprekend vragen wij ook de medewerking van Cito bij het onderzoek.

⁷ De Expertgroep werkte in opdracht van de bewindslieden van OCW. Het voorzitterschap werd bekleed door de heer H.P. Meijerink. De Expertgroep wordt dan ook wel aangeduid als 'de commissie Meijerink'.

⁸ Het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen'. Zeer informatief is www.taalenrekenen.nl.

Notitie 'Spelling en grammatica in elk c.e.?'

Bijgevoegde notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?' bevat suggesties voor de verhoging van het taalniveau: suggesties voor onderwijsleersituaties, voor het schoolexamen en voor het centraal examen. De notitie wil daarmee aangeven dat centrale examinering zeker niet het enige instrument is waarmee de motie recht kan worden gedaan.

Enquête

Een enquête, die wij na de zomervakantie aan alle vaksecties willen voorleggen, zal deel uitmaken van het onderzoek. Komende tijd willen wij aandacht besteden aan de opzet van deze enquête. De notitie 'Spelling en grammatica in elk centraal examen?' wordt daarbij betrokken. Ook uw ideeën kunnen een rol spelen bij de totstandkoming van deze enquête.

De enquête zal uitsluitend betrekking hebben op het *centraal examen* en de suggesties die daarvoor gedaan worden. Concreet zal uw mening gevraagd worden over de suggesties voor het centraal examen: punt 4a, 4b en 4c van de notitie (pagina 3). In de enquête zal bij elke suggestie behalve naar de kansen, ook gevraagd worden naar de haken en ogen die u daarbij ziet. Tevens zal gevraagd worden naar aandachtspunten die naar uw mening in acht genomen moeten worden bij een eventueel toekomstig besluit om de invoering te onderzoeken.

Verzoek

Als u andere dan reeds in de notitie genoemde suggesties heeft, verzoeken wij u om deze kenbaar te maken aan het CvE-management. Het gaat ons daarbij met name *over de wijze waarop* passend en juist taalgebruik zou kunnen meetellen in de centrale examens van uw vak en/of van andere vakken.

Voor uw eventuele suggesties is de volgende e-mailpostbus ingericht: motie@cve.nl.

Wij stellen het op prijs als wij uw e-mail met suggesties vóór of uiterlijk 2 juli mogen ontvangen.

Wellicht ten overvloede: het e-mailadres motie@cve.nl is alleen bedoeld voor aanvullingen, niet voor reacties op de suggesties die al in de notitie staan.

Met dit verzoek hopen wij te voorkomen dat wij bij het opstellen van de enquête manieren over het hoofd zien om recht te doen aan (de letter of de geest van) de motie. Wij zullen trachten om de reacties die ons via motie@cve.nl bereiken een passende plaats te geven in de enquête.

Ik dank u bij voorbaat voor uw bereidheid om mee te denken en – te zijner tijd – voor uw medewerking aan het invullen van de enquête.

Gelet op het prille stadium waarin de aanpak naar aanleiding van de motie verkeert, wil ik u vragen om deze notitie niet buiten de kring van de CvE-vaksecties te verspreiden.

Met vriendelijke groet,

G.W. van Lonkhuyzen
Directeur

Kopie aan:

- *directie VO van het ministerie van OCW;*
- *management van Cito.*

B. Notitie

Betreft: overwegingen van het CvE-management n.a.v. de motie Van Dijk – Van Dijk
datum: april 2010

Spelling en grammatica in elk centraal examen?

Op 13 april is de Tweede Kamer de motie - Van Dijk / Van Dijk unaniem aangenomen.

GEWIJZIGDE MOTIE VAN DE LEDEN JAN JACOB VAN DIJK EN JASPER VAN DIJK

Ter vervanging van die gedrukt onder nr. 14
Voorgesteld 13 april 2010

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,
overwegende, dat een verbetering van de kwaliteit van taal en rekenen het best kan worden bereikt indien de verantwoordelijkheid hiervoor integraal wordt gedeeld binnen de onderwijsinstelling;
overwegende, dat de commissie-Meijerink er voor heeft gepleit om de verantwoordelijkheid voor het behalen van de referentieniveaus niet alleen bij de docenten Nederlands en wiskunde neer te leggen;
constaterende, dat het in theorie mogelijk is een voldoende te halen voor een centraal eindexamenonderdeel, niet zijnde Nederlands, terwijl de beantwoording qua spelling en grammatica ver beneden peil is;
overwegende, dat dit strijdig is met de eerdergenoemde integraliteit en het doel van het verhogen van het niveau van de taalvaardigheden van de leerlingen;

verzoekt de regering te onderzoeken in hoeverre correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze kunnen meetellen in de beoordeling van elk centraal eindexamenonderdeel en de Kamer daarover te informeren, en gaat over tot de orde van de dag.

Jan Jacob van Dijk
Jasper van Dijk

De aanvankelijke tekst van de motie was ingediend op 31 maart bij de behandeling van het wetsvoorstel op de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen (de regelgeving die het uiteindelijke gevolg is het advies van de commissie Meijerink).

Deze tekst luidde aanvankelijk:

De Kamer (...) verzoekt de regering, te bevorderen dat correcte spelling en grammatica op enigerlei wijze meetellen in de beoordeling van elk centraal eindexamenonderdeel.

In en om het paasweekende (3, 4 en 5 april), toen nog niet duidelijk was dat de tekst van de motie zou worden aangepast, heeft het CvE-management, in overleg met diverse collega's van Cito, een aantal overwegingen op papier gezet, die de ambtenaren van OCW behulpzaam zouden kunnen zijn bij hun advies over een reactie van de staatssecretaris op de motie.

De volgende bespiegelingen zijn toen ontstaan.

1. Een goede uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands is voor iedereen van groot belang.
De motie is een uitdrukking van de zorg dat er van de door de commissie-Meijerink beoogde taalvaardigheidsverhoging niet veel terecht komt, als er niet ook bij de andere vakken aandacht en zorg voor taalaspecten is.
Die zorg is ons inziens terecht.

Suggesties

2. *Taalbeleid op de scholen*

Verhoging van het taalniveau betekent, naast meer aandacht voor beheersing en goede toepassing van spelling- en grammaticaregels, ook heel veel (doelgericht) schrijven en heel veel (studerend) lezen. Schrijven en lezen dragen enorm bij aan de taalvaardigheid in het algemeen, maar ook aan het (bewust en onbewust) toepassen van de juiste spelling- en grammaticaregels. Natuurlijk moeten de regels worden aangeboden,

verduidelijkt en geoefend in de lessen Nederlands, maar inslijpen gebeurt elders. Als er dus in de vakken jarenlang veel geschreven en gelezen moet worden, dan dragen de vakken op hun beurt bij aan het verhoogde taalniveau.

Een school zou dit als uitgangspunt kunnen nemen voor het integraal taalbeleid dat wordt geformuleerd als gevolg van de Wet op de referentieniveaus.

Naast meer gelegenheid voor toepassing zou een goede bijdrage zijn dat docenten van andere vakken vanaf de onderbouw geschreven producten, die er slecht uitzien en veel spel- en taalfouten bevatten, aan de leerlingen teruggeven, met de opdracht om een betere tekst – nog niet noodzakelijk foutloos – in te leveren. Deze handelwijze komt overeen met een handeling die in de taaldidactiek wordt gepropageerd: laat leerlingen het werk nu en dan herschrijven. Zelfs zonder aantekeningen en zonder rode streepjes is hun tweede versie veel beter dan de eerste, gewoon omdat ze meer aandacht aan de tekst zijn gaan besteden. Als dit een traditie wordt dan zou dit, mits gedoseerd toegepast, bijdragen aan de met de motie – Van Dijk / Van Dijk beoogde verhoging van de taalvaardigheid. Omdat leerlingen beter gaan schrijven en beter en sneller gaan lezen, profiteert ieder vak daar zelf ook weer van. In de school wordt zo de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het taalgebruik integraal gedeeld.

3. *Suggesties voor het schoolexamen*

In aansluiting op het laatste punt kan een taalverzorgingsclausule in het schoolexamensysteem worden overwogen.

Scholen zouden tentamens kunnen aanwijzen waarbij correctoren van de andere vakken het examenwerk mogen laten herschrijven, wanneer er zoveel spelfouten en grammaticale fouten in het werkstuk staan, dat de correctie er door gehinderd wordt. Het terugslag-effect van deze maatregel is groter dan het laten meetellen van spelling en grammatica in *alle* centrale examenonderdelen. Het centraal examen zelf leent zich niet voor zo'n maatregel vanwege de beperkte examenperiode aan het eind van het laatste leerjaar.

Een andere mogelijkheid is dat scholen in het kader van het schoolexamen een of meer schrijfproducten zowel op vakinhoudelijke juistheid (door de vakdocent) als op correct taalgebruik met inbegrip van spelling en grammatica (door de docent Nederlands) laten beoordelen. Hoewel als gevolg van Koers VO ('De school ontketend, de leerling geboeid') met de invoering van de huidige examenprogramma's in 2007, de meeste voorschriften voor het schoolexamen zijn losgelaten, zou de overheid dit eventueel via de examenprogramma's kunnen sturen.

Een hanteerbare manier om te weten te komen of deze vaardigheden

beheerst worden, is daarnaast een spelling- en grammaticatoets. Diagnostische en summatieve spelling- en grammaticatoetsen met een veelheid aan afnametijdstippen, zijn centraal goed te ontwikkelen. Deze toetsen hoeven niet arbeidsintensief te zijn voor de scholen, omdat zij zich prima lenen voor afname met behulp van de computer en de correctie geheel automatisch kan verlopen. Empirisch onderzoek zou moeten uitwijzen dat leerlingen die over de lat van de spelling- en grammaticatoets springen, eveneens in staat zijn om deze vaardigheden in een realistische context te demonstreren.

4. *Suggesties voor het centraal examen*

4. a. In de huidige centrale examens Nederlands worden aftrekpunten in mindering gebracht voor fouten tegen de regels voor interpunctie, gebruik van hoofdletters, zinsbouw, spelling, woordgebruik en woordvolgorde. Als politiek en samenleving vinden dat spelling en grammatica binnen het centraal examen Nederlands te weinig gewicht zouden krijgen, kan de weging worden aangepast. Een te sterke nadruk op spelling en grammatica, kan echter weer ten koste gaan van de andere vaardigheden die binnen het centraal examen Nederlands worden getoetst, zoals het analyseren, interpreteren en het samenvatten van een tekst en het beoordelen van een betoog op aanvaardbaarheid. Het blijft altijd passen en meten.

4. b. *Gedocumenteerd schrijven*

In verband met het in de motie – Van Dijk / Van Dijk genoemde belang van integraliteit, zien wij kansen in de ontwikkeling van een gerichte schrijfofdracht als onderdeel van het centraal examen. Deze schrijfofdracht zou voor wat betreft taalverzorging, met inbegrip van spelling en grammatica, mee kunnen tellen bij de becijfering voor Nederlands. Het onderwerp van de schrijfofdracht kan gekoppeld zijn aan (documentatie op het gebied van) een ander vak van de leerling en onderzocht kan worden of het ook mee kan wegen in de specifieke beoordeling van het desbetreffende vak.

Voor het vmbo biedt het project Beroepsgericht schrijven Nederlands, dat dit schooljaar op beperkte schaal is gestart, daartoe aanknopingspunten. In het project BSN wordt onderzocht of het mogelijk en wenselijk is om een schrijfofdracht voor het vak Nederlands inhoudelijk te koppelen aan het centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe) voor het beroepsgerichte vak. Bij de landbouw-vakrichting groene ruimte in de basisberoepsgerichte leerweg bijvoorbeeld kan het cspe de opdracht bevatten om een voortuin aan te leggen. De schrijfofdracht bij dit cspe BB zou kunnen luiden dat de leerling een

advies aan de opdrachtgever moet schrijven over onkruidbestrijding, snoeiwerkzaamheden en bemesting. Het cspe wordt beoordeeld door de leraar groene ruimte, de schrijfofdracht door zijn collega Nederlands. Mogelijk kan een dergelijke schrijfofdracht op termijn deel uit gaan maken van het centraal examen Nederlands. Parallel hieraan wordt in het havo en vwo onderzocht of verbreding van het centraal examen Nederlands met een opdracht gedocumenteerd schrijven wenselijk is. Onderzocht kan worden of die documentatie bij iedere leerling aan de inhoud van diens vakkenpakket gekoppeld kan worden.

4 c. *Schrijfofdracht*

Wellicht is het ook een idee om een (één) schrijfofdracht op te nemen in het centraal examen van andere vakken dan Nederlands. In zo'n vraag staat de vakinhoud centraal, maar aan de verwoording van het antwoord kunnen dan eisen gesteld worden, zo mogelijk inclusief spelling en grammatica. Als besloten zou worden tot de invoering van een opstel- of betoog-vraag in de centrale examens kan gekozen worden voor geleidelijke invoering. Met enkele vakken beginnen en kijken in hoeverre uitbreiding mogelijk / wenselijk is. In de huidige centrale examens komen al vragen van dit type voor. Bij scheikunde bijvoorbeeld kan de kandidaat worden gevraagd te reageren op een scheikundige onjuistheid in een op het internet aangetroffen context. Een nieuw element in het antwoordmodel bij deze vraag zou dan kunnen zijn dat scorepunten in mindering gebracht worden spelfouten, grammaticale fouten en eventueel ook foutief woordgebruik en een verkeerde zinsopbouw. In de vraagstelling zou dan aan de kandidaat duidelijk gemaakt moeten worden dat hij bij deze vraag ook beoordeeld wordt op passend en juist taalgebruik.

Als de bovenstaande suggesties worden gevolgd, krijgt de schrijfvaardigheid, inclusief spelling en grammatica, in de geest van de motie – Van Dijk / Van Dijk, meer gewicht.

Daarnaast heeft de staatssecretaris al aangekondigd dat Nederlands – en daarmee ook spelling en grammatica – met ingang van 2012 in havo en vwo zwaarder gaat meetellen in de uitslagregeling.

Haken en ogen

Aan de uitvoering van de genoemde suggesties zitten uiteraard wel haken en ogen. Bij de eventuele uitwerking van de suggesties zullen de volgende vragen gesteld moeten worden.

- Hoe kan de correctie van spelling en grammatica in alle centraal examenonderdelen plaats vinden?
- Hoeveel extra tijd zal de correctie naar schatting vergen?

- Welke gevolgen heeft de maatregel voor de betrouwbaarheid van de beoordeling van deze examenonderdelen?
5. *Alle gemaakte werken integraal laten beoordelen op spelling en grammatica?*

Een suggestie die we *NIET* gedaan hebben is dat alle centrale examens, behalve op de vakinhoudelijke aspecten, integraal op spelling en grammatica beoordeeld worden.

STEL DAT spelling en grammatica *WEL* integraal beoordeeld zou moeten worden in alle centrale examens, dan zouden wij voor de uitwerking de volgende hoofdlijnen zien:

met betrekking tot beoordelaars:

- i. Spelling en grammatica worden beoordeeld door de docenten Nederlands.
- ii. De examinatoren voor alle vakken zoals aardrijkskunde, management en organisatie, wiskunde A en uiterlijke verzorging beoordelen de spelling- en grammaticafouten van hun kandidaten.

met betrekking tot correctievoorschriften:

- iii. Gemaakte fouten bij andere vakken dan Nederlands worden meegenomen bij de becijfering van het vak Nederlands (en niet bij het desbetreffende vak).
- iv. Spelling en grammatica wegen mee in het cijfer voor *alle* vakken.

Ad i. Spelling en grammatica worden beoordeeld door de docenten Nederlands

gevolgen voor de docent Nederlands

Als de docent Nederlands het examenwerk van alle kandidaten op spelling en grammatica moet beoordelen, wordt het aantal door hem te beoordelen werken ongeveer zes keer zo groot. ('Zes' is hier bedoeld als 'het gemiddeld aantal vakken waarin een vo-kandidaat, BB tot en met vwo, een c.e. aflegt.) Bedacht moet worden dat ook voor dit onderdeel van de beoordeling tweede correctie nodig is. Dit betekent voor de leraar Nederlands een grote taakverzwaring. In de huidige gestelde tijd is dit een taak die door zijn omvang onhaalbaar is.

Daarnaast moet ook bedacht worden dat een docent Nederlands bij de beoordeling van het taalgebruik problemen kan ondervinden, doordat vakjargon voorkomt dat zo specifiek is, dat het hem als neerlandicus niet bekend is.

Gevolgen voor de examenperiode

De periode van de centraal schriftelijke examens begint nu jaarlijks medio mei en het tweede tijdvak eindigt in de vierde week van juni. Om de docenten Nederlands in staat te stellen hun werkzaamheden zorgvuldig en tijdig te verrichten, zal de examenperiode eerder moeten beginnen. De mei-vakantie zorgt dan voor roosterproblemen en alle leerlingen krijgen minder lessen.

Ad ii. Spelling en grammatica worden beoordeeld door de vakdocent zelf

De docent van een ander vak is, ook als zijn beheersing van het Nederlands goed is, niet toegerust voor het beoordelen van tekstkenmerken. Bijvoorbeeld kan gedacht worden aan de perfecte docent natuurkunde die, net als een deel van zijn leerlingen, zelf ook dyslectisch is. Zonder scholing in het beoordelen van schriftelijke prestaties op correctheid, zou een deel van de examinatoren zich te sterk op andere zaken gaan concentreren en afgeleid worden van de beoordeling van de vakinhouden.

Ad iii. Spelling en grammatica tellen mee bij het cijfer Nederlands (en niet bij het desbetreffende vak)

Per centraal examen moet onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds de scores die worden toegekend voor de getoonde vakspecifieke kennis en vaardigheden en anderzijds de beoordeling van spelling en grammatica. Per kandidaat moet de beoordeling van spelling en grammatica in al diens centrale examens worden gecombineerd met de beoordeling van het centraal examen Nederlands. Dit betekent nogal wat extra organisatielast en extra administratie en, daaraan gepaard, een toenemende kans op fouten bij de vaststelling van de examenresultaten.

Ad iv. Spelling en grammatica wegen mee in het cijfer voor ieder vak *validiteit*

Als spelling en grammatica in de vakspecifieke centrale examens (bijvoorbeeld geschiedenis, biologie, filosofie en elektrotechniek) wordt getoetst is de inhoudsvaliditeit van deze examens in het geding. Er worden dan geen losse vakinhouden meer getoetst, maar mengsels van een vak samen met aspecten van Nederlands.

Dit vermindert de transparantie van de exameninhoud.

Een argument van een andere orde is dat het stelsel – en daarmee ook het examensysteem – in het voortgezet onderwijs al zeer ingewikkeld is. Mee laten wegen van spelling en grammatica in andere vakken zou deze complexiteit nog verder

doen toenemen.

leerlingen

De leerling die op de grens van zakken en slagen zit, zal extra spanning voelen in de examenperiode. Zeker als hij dyslectisch is. Het aantal ten onrechte gezakten ('misclassificaties') zal toenemen.

Conclusie met betrekking tot het integraal laten beoordelen op spelling en grammatica

Aan het laten integraal laten meebeoordelen van spelling en grammatica van al het gemaakte werk bij *elk* centraal examen kleven zwaarwegende toetstechnische en organisatorische bezwaren.

Binnen de huidige opzet van het centraal examen zou dit organisatorisch en toetstechnisch niet of nauwelijks uitvoerbaar zijn.

6. *Ten slotte*

6. a. Dit alles laat onverlet dat de voertaal in de centrale examens Nederlands is en dat deze taal functioneel gebruikt wordt in de centrale examens: zowel receptief – de opgaven zijn in de Nederlandse taal gesteld, als productief – de antwoorden moeten in het Nederlands gegeven worden. Het kunnen behalen van een voldoende voor een centraal examen in geschiedenis en biologie vereist beslist een zeker taalniveau.
6. b. De knelpunten die met betrekking tot maatregel 5 genoemd zijn, doen zich niet of in mindere mate voor bij de suggesties 4a tot en met 4c.
6. c. Het taal- en rekenpeil kan het best worden verhoogd wanneer alle docenten hiervoor medeverantwoordelijkheid dragen. Een goede balans tussen schoolexamen en centraal examen kan daaraan sterk bijdragen.
Mogelijk draagt deze notitie bij aan het bepalen van dat evenwicht.

Regioplan Beleidsonderzoek

Nieuwezijds Voorburgwal 35

1012 RD Amsterdam

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl